

พระอาจารย์มั่น
ภูริทัตโต

ชะล้างด้วยน้ำคือคุณธรรม มีความมักน้อย ความสันโดษ ความขัดเกลา ความสงัด ความเป็นผู้ไม่สั่งสม (กองกิเลส) ความปรารถนาความเพียร และความเป็นผู้เลี้ยงง่าย เป็นต้น ก็จักเป็นผู้มีศีลบริสุทธิ์ดี และข้อวัตรทั้งหลายก็จงปฏิบัติให้ถึงพร้อม ศีลและพรตก็จะหาโทษมิได้ อาจจัดได้ว่า พวกเราอยู่ในอริยวงศ์ อันเป็นประเพณีของพระอริยเจ้าแล้ว

ในสมัยที่เรากำลังแข็งแรง ได้ออกเที่ยวโดดเดี่ยวเดียวดาย แสวงหาแต่ที่วิเวกในป่าดงพงลึก ไม่มีอาลัยเสียตายในชีวิตความเป็นอยู่ อยู่บนภูเขาสูง ๆ ที่ผู้คนติดตามยาก ส่วนมากเป็นที่อยู่ของพวกมูเซอ และยังทำให้ชนเหล่านี้สามารถเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาได้

ท่านพระอาจารย์มั่นปฏิบัติกิจวัตรประจำวันเป็นอาจิน เพื่อแบบอย่างแก่สาธุศิษย์และพร่ำสอนสาธุศิษย์ให้ปฏิบัติเป็นอาจินวัตรต่อไปนี้

เวลาเช้า ออกจากกุฏิทำสรีระกิจ คือ ล้างหน้า บ้วนปาก นำบริขารลงสู่โรงฉัน ปิดกวาดลานวัด แล้วเดินจงกรม

พอได้เวลาภิกขาจาร ก็ขึ้นสู่โรงฉัน นุ่งห่มเป็นปริมณฑล สะพายบาตรเข้าสู่น้ำเพื่อบิณฑบาต กลับจากบิณฑบาตแล้ว จัดแจงบาตร จีวร แล้วจัดอาหารใส่บาตร นั่งพิจารณาอาหารปัจจุเวกขณะ ทำภัตตานุโมทนา คือ ยะถาสัพพีฯ เสร็จแล้วฉันจังหัน ฉันเสร็จแล้วล้างบาตรเก็บบริขารขึ้นกุฏิ

ทำสรีระกิจพักผ่อนเล็กน้อย แล้วลุกขึ้นล้างหน้า ไหว้พระ สวดมนต์และพิจารณา ธาตุ อาหาร ปฏิภูณ-ตั้งขณิกะ-อดีตปัจจุเวกขณะ แล้วชำระจิตจากนิวรณ์ นั่งสมาธิพอสมควร

เวลาบ่าย ๓-๔ โมง กวาดลานวัด ตักน้ำใช้ น้ำฉันมาไว้ อาบน้ำชำระกายให้สะอาดปราศจากมลทิน แล้วเดินจงกรมจนถึงพลบค่ำจึงขึ้นกุฏิ

เวลากลางคืนตั้งแต่พลบค่ำขึ้นไป สาธุศิษย์ทยอยกันขึ้นไปปรนนิบัติ ท่านได้เทศนาสั่งสอนอบรมสติปัญญาแก่สาธุศิษย์พอสมควรแล้ว สาธุศิษย์ถวายการนวดเพ้นพอสมควรแล้ว ท่านให้เข้าห้อง ไหว้พระ สวดมนต์ นั่งสมาธิ แล้วพักนอนประมาณ ๔ หุ่มน เวลาค่ำสามตื่นนอน ล้างหน้าบ้วนปาก แล้วปฏิบัติอย่างในเวลาเช้าต่อไป

กิจบางประการ เมื่อท่านมีลูกศิษย์มากและแก่ชรา แล้วก็อาศัยศิษย์เป็นผู้ทำแทนเช่น การตักน้ำใช้ น้ำฉัน เพราะเหน็ดเหนื่อยเนื่องจากชราภาพ ส่วนกิจอันใดเป็นสมณประเพณีและเป็นศีลวัตร กิจนั้นท่านปฏิบัติเสมอเป็นอาจินมิได้เลิกละ

ท่านถือคติว่า “**เมื่อมีวัตรก็ชื่อว่ามีศีล ศีลเป็นเบื้องต้นของการปฏิบัติ**”

ท่านกล่าวว่า “**ต้นดี ปลายก็ดี ครั้นผิดมาแต่ต้น ปลายก็ไม่ดี**”

ท่านกล่าวว่า “**ผิดมาตั้งแต่ต้น ชวงเมาบ่อมี**”

อุปมาอุปไมยเปรียบเทียบอย่างว่า “**การทำนา เมื่อบำรุงรักษาลำต้น ข้าวดีแล้ว ย่อมหวังได้แน่ซึ่งผลดังนี้**” ท่านจึงเอาใจใส่ตักเตือนสาธุศิษย์ให้ปฏิบัติศีลวัตรอันเป็นส่วนเบื้องต้น ให้บริสุทธิ์บริบูรณ์เสมอ

อบรมพระ ท่านอบรมตอนหัวค่ำเหนื่อยแล้วก็เลิก คือพอได้เวลา ๔ หุ่มน อบรมครั้งหนึ่งก็ประมาณ ๒ ชั่วโมง เสร็จก็แยกย้ายกันไปภาวนาเอง ส่วนมากท่านไม่ค่อยอบรม ให้ภาวนาของใครของมันไป เมื่อภาวนามีปัญหาสงสัยเกี่ยวกับเรื่องอะไรก็มาถามท่าน ท่านก็จะชี้แจงให้ฟัง

ตีวัวกระทบคราด

อยู่กับท่านพระอาจารย์มันเรานี้โดนตลอดตั้งแต่ต้นจนจบ หัวเราชิงรับคอกของท่านโดยตลอด (หัวเราะ) บางทีไม่มีเรื่องมีราวอะไรเลย บางทีไม่เกี่ยวข้องแต่ก็ต้องโดนท่านดุเอาบ่อยๆ บางทีน้ำตาไหลก็อดทนเอา อย่างบางครั้งพวกพระเข้ามาศึกษากับท่าน พวกพระที่มาท่านก็ไม่กล้าว่าเขา หรืออาจจะเกรงใจเขา หรืออะไรอย่างอื่นที่เหนือสิ่งนั้น ที่ท่านรู้แต่เราไม่รู้ ท่านก็เอาเรานี้แหละเป็นกระโถนท้องพระโรง เอาเรานี้แหละไปไล่ดำเหลก ดำจนเหลกไปเลย

วันนั้นที่แม่ก้อย วัดร้างป่าแดงนั้นแหละ โอ้โฮ!... เราเข้าไปกวาดทางไปส้วม กวาดจนดีหมดแล้ว จนไม่มีที่จะให้กวาด ยังเหลือตรงที่บ่อมันลึกๆ ก็เอาไม้กวาดโกยไม่ขึ้น

ท่านเดินไปดู ดูตรงนั้น ดูตรงนี้ คือหาจุดจนหมดทุกที่ คงไม่มีที่ให้ท่านดู ท่านหาจุดเสร็จแล้ว เดินมาหาเรื่องใส่เราล่ะ อันนี้เรารู้ว่าท่านตีวัวกระทบคราด เพราะตอนนั้นมีพระมาอยู่ใหม่ๆ นั่งคุยกันทั้งคืนๆ ท่านเดินมาเห็นเราเข้าเดินดิ่งปราดเข้ามาหาเลย ถามขึ้นอย่างดั่งว่า

“เจี๊ยะโวย!...นี่!...นี่ใครเอาเทียนตรงนี้ไปหมด แล้วไอ้ที่ตรงคลองน้ำข้างทางไปส้วม ใครอี!...ใครกวาด..อี”

ท่านก็รู้แล้วว่าเรามีพระใหม่ๆ มากัน ๓-๔ องค์ เอาเทียนไปจุดนั่งคุยกันจนเกือบสว่าง มาถึงคุยกันตลอดเกือบสว่าง ไม่ภาวนาแต่ขยันคุยกัน พระทำ...นั่นก็ดี ที่นี้ดำคนอื่นไม่ได้ ต้องดำเรา เอาอีกแล้วนี่ก็ในใจ พอเรากราบเรียนบอก

“ในร่องผมกวาดหมดแล้วนะครูบาจารย์”

แหม! ที่นี้ก็ดำเรา ดำเอา ดำเอา ยังไม่ทันได้ตั้งตัวรับ

“ข้ามหัวท่านกงมา (พระอาจารย์กงมา) ข้ามหัวท่านลีมา (พระอาจารย์ลี) มาแล้วก็ต้องทำให้ดี ถ้าทำไม่ดี ก็อย่าอยู่นะ ไป!... ให้รีบไป อย่ามาอยู่นะ ถ้าเป็นแบบนี้ ไป!... ไป!...” เอาใหญ่เลยเสียงดัง พวกพระเหล่านั้นก็ตกอกตกใจ มองหน้ากันเลิกลักแตกหนีกันใหญ่

“โอ้!...ท่านเจี๊ยะโดนแล้ว” ก็แตกฮือกันหนี

ที่แท้ท่านตีวัวกระทบคราดให้พระเหล่านั้นสำนึก ยังไม่มีใครรู้จัก หยาบหนาเหลือเกิน ยังมาโทษหัวเราะเราอีก ไม่เห็นโทษของตัวเห็นแต่โทษคนอื่น

ท่านพระอาจารย์มัน ท่านดุเราอย่างนี้บ่อยๆ เราก็เสียใจเหมือนกัน บางทีก็คิดน้อยใจ **“เอ๊ะ!ทำไมดำเราอย่างนี้นะ..”** แต่เมื่อพิจารณาด้วยเหตุผลก็ลงท่าน เพราะเรารักท่าน

ป้ายและกุฏิสงฆ์ของวัดป่าพระ
อาจารย์มัน (วัดร้างป่าแดง)

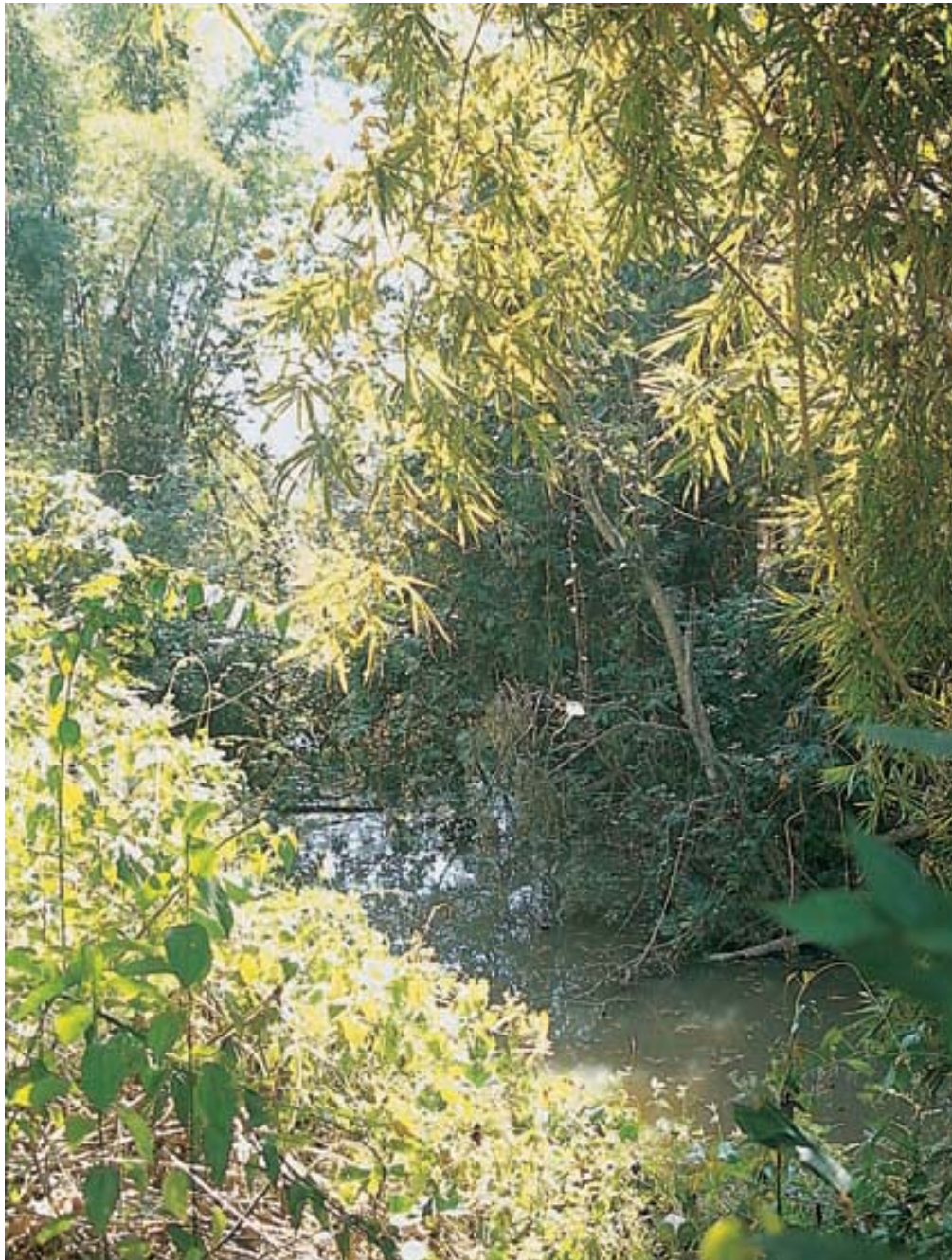
ส่วนไอ้พวกพระมาใหม่ยังไม่วู้เรื่องอีก พวกขโมยเอาเทียนไปจุดกันทั้งคืน ที ๓ ถึงที ๔ ยังไม่พอ ยังมาพากัน “ไอ้โฮ! ะ” ...ตำหนิแต่เรา ไม่รู้จักน้อมเข้ามาใส่ตน

นี่แหละท่านพระอาจารย์มั่น ท่านตีคนอื่นไม่ได้ ท่านก็ต้องตีลูกศิษย์ สอนลูกศิษย์อย่าให้เป็นอย่างนั้น อย่าทำตนอย่างพระพวกนั้น พระพวกนั้นก็ดี อุทิศสัพพัญญูท่าน ท่านสอนแล้วยังไม่วู้ว่าท่านสอน ไม่รู้จักคิด ไม่รู้วามหาธรรมะแบบไหน อย่างนี้แหละ ท่านตีคนอื่นไม่ได้ ก็ต้องตีลูกศิษย์คือตีเราแทน เราต้องคอยเอาหัวซึ่งรับศอกท่านเป็นประจำ

ได้อยู่กับท่านพระอาจารย์มั่น ที่วัดร้างป่าแดง บ้านแม่กอย ตำบลเวียง อำเภอพร้าว จังหวัดเชียงใหม่ นั้น ในระยะ ๒ เดือนแรก ไกล่จวนจะถึงวันมาฆบูชา สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ ตอนนั้นเป็นเจ้าคุณราชทวี (พิมพ์) วัดเจติยหลวง ได้มีหนังสือไปนิมนต์ท่านพระอาจารย์มั่นให้ลงมาทำพิธีมาฆะร่วมกับสมเด็จพระวชิรญาณวงศ์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า (ชื่น สุจิตโต) แต่ในขณะนั้นท่านพระอาจารย์ (มั่น) ได้ป่วยเป็นไข้มาลาเรียอย่างแรง แพทย์ไม่รับรองในอาการ ท่านพระอาจารย์มั่นจึงมีหนังสือให้เราลงไปทำหน้าที่แทน ท่านสั่งว่า “ท่านเจี๊ยะ ...ไปร่วมพิธีแทนหน่อยและกราบทูลสมเด็จพระสังฆราชไปต่าง ๆ ด้วย”

บริเวณส่วนหนึ่งของวัดป่าพระ
อาจารย์มั่น (วัดร้างป่าแดง)

ลำธารภายในวัดป่า
พระอาจารย์มั่น

รักท่านพระอาจารย์มั่น

เราก็รับด้วยเกล้าไปทำพร้อมทั้งน้ำตา เดินทางไปก็เป็นกังวลใจอยู่ตลอด กลัวผู้ปฏิบัติใกล้ชิดจะไม่รู้จักนิสัยของท่าน เราทำทุกอย่างเพื่อท่านด้วยชีวิต ไม่มีเห็นดีเห็นงามทั้งกายใจ ทะนุถนอมระวังรักษา ประคับประคอง เอาใจใส่ ดูแลท่านทุกอย่าง กิจวัตรทุกอย่างต้องพร้อม และตั้งใจทำทุกขณะกายจิต อุทิศชีวิตเพื่อท่านเสมอมา แม้แต่บิดามารดาเรายังไม่เคยทำเช่นนี้มาก่อน อาบน้ำทำให้

นวดแขนขา ชักผ้า ต้มน้ำ เช็ดถูบริขารเครื่องใช้ให้สะอาดสดใสดูดีตลอด ไม่ให้ทุกอย่างรุดจากการปฏิบัติเพื่อขัดธรรมภายใน อุทิศด้วยใจในขณะที่ทำอย่างซาบซึ้ง พึงระวังไม่ประมาทหรือคลาดเคลื่อน ไม่เคยมีระแคะระคายเหนื่อยหน่ายใจว่าทุกข์ยากลำบากแค่นี้ นึก ๆ ไปมันก็แปลกอยู่เหมือนกัน เมื่อเราไปทำหน้าที่เสร็จตามคำสั่งของท่าน เราจึงรีบกลับไปปฏิบัติรับใช้ท่านทันที

เราคงมีบุญมีกรรมกับท่าน ถึงเราจะทะเลาะทะเลาะท่านก็ไม่เอือมระอา อีกทั้งยังเมตตาเสมอมา ไม่ให้เป็นทีละอายใคร นึกกิริยาน้ำใจที่อยู่กับท่านเมื่อไหร่ มันเตือนใจข้างในลึก ให้ตื่นตื่น ตื่นใจ บางทีน้ำตาไหลไม่รู้ตัว ยิ่งเพ่งพิศในกิริยากิจที่พร่ำสอน ไม่รู้จักหน่ายเหนื่อย ยิ่งนึกก็ยิ่งพิจารณาว่า ผู้มีบุญใหญ่อย่างท่านเช่นนี้ไม่มีเลยที่จะเคยแสวงหาความสุขอันเจือด้วยโลกามิสเพื่อตน ลำบากที่สุดทุกข์ยากที่สุด คือท่านพระอาจารย์มั่น ท่านเป็นอาจารย์ของเรา

พระกรรมฐานสมัยทุกวันนี้ อาศัยบุญบารมีของท่านเป็นเวทีหาकिनสบาย แต่ธรรมภายในนั้นอย่าสนทนากันเลยเพราะหาไม่เจอ ในชีวิตของเรามีบุญมากที่สุดคือ ได้เจอท่านพระอาจารย์มั่น ท่านเป็นบุคคลาธิฐาน เรื่องศาสนธรรมของพระศาสนาได้เป็นอย่างดี เทวบุตร ภูต ผี ลัมภเวสี ท้าวสักกะ มาสักการะท่านเสมอ เราเคยเจอและเรียนถาม...

ท่านพระอาจารย์มั่นป่วยเป็นไข้มาเลเรียในคราวนั้น เราเป็นพระศิลาบุญจากประจำองค์ท่าน ปกตินิสัยท่านไม่ชอบเกี่ยวกับหยูกกับยาอะไร แม้ท่านจะอยู่ในวัยชราธาตุขันธ์กำลังร่วงโรยก็ตาม ท่านยังหนักในธรรมโอสธ เป็นเครื่องประสานธาตุขันธ์อยู่เสมอ

เมื่อเดินทางจากวัดร้างป่าแดง บ้านแม่กอย อำเภอพร้าว มาถึงนครเชียงใหม่ เข้ามาพักที่วัดเจติยหลวงก่อน แล้วท่านก็เดินทางเข้าไปพักที่โรงพยาบาลแมคคอร์มิค หนานแดง หนานพรหม และศรัทธาชาวเชียงใหม่ ซึ่งเป็นลูกศิษย์ของท่านจัดการเรื่องทั้งหมด โรงพยาบาลแมคคอร์มิคนี้เป็นโรงพยาบาลที่ทันสมัยที่สุดในนครเชียงใหม่ เป็นโรงพยาบาลของพวกชาวคริสต์ที่มาเผยแพร่ศาสนา สมัยก่อนใครจะเข้าโรงพยาบาลนี้ต้องมีหน้ามีตาพอสมควร

เมื่อท่านออกจากโรงพยาบาลแมคคอร์มิคไปพักที่ป่าเปอะ เรา(พระเจี๊ยะ)ได้แยกเดินทางไปวัดร้างป่าแดง บ้านแม่กอย เพื่อกราบเรียนอาการอาพาธของท่านพระอาจารย์มั่นให้พระอาจารย์พรหม จิรปุณโณ ทราบในสมัยนั้นพระอาจารย์พรหมเป็นหัวหน้าสำนักแม่กอย

ในตอนกลางคืน พระอาจารย์พรหมก็เรียกประชุมสงฆ์ ท่านสอบถามในท่ามกลางสงฆ์ว่า “อ้าว! หมู่ ...ท่านรูปใดจะรับอาสาไปปฏิบัติครูอาจารย์” เรา(พระเจี๊ยะ) จึงยกมือขึ้นว่า “ผมครับ จะเป็นผู้อสาไปปฏิบัติครูบาจารย์” ท่านก็ถามต่อว่า “แล้วใครอีกองค์ล่ะ” เห็นแต่พระนั่งเงิบไม่กล้าไป มัวแต่กลัวท่านพระอาจารย์มั่นมาก เพราะท่านทั้งน่าเกรง น่ากลัว น่ารัก เรา(พระเจี๊ยะ) เห็นเฒ่าตาเปี้ยก (ท่านทองปาน) นั่งอยู่ข้างๆ คู้กันดีตั้งแต่อยู่วัดทรายงาม จึงชักชวนว่า “เฮ้ย!...ไปปฏิบัติครูบาจารย์ด้วยกัน” เราทั้งสองจึงเป็นผู้ที่ตกลงจะไปปฏิบัติท่านพระอาจารย์มั่น

ตกลงกันกับเฒ่าตาเปี้ยกว่า พรุ่งนี้ฉันข่าวเสร็จแล้ว เราก็จะออกเดินทางด้วยเท้าเข้าไปเชียงใหม่

ออกเดินทาง ๑๐ โมงเช้าถึง ๓ หมู่ เกือบ ๑๒ ชั่วโมง แต่สำหรับท่านพระอาจารย์มั่น
ทั้งๆ ที่ท่านป่วยอยู่ เดินทางออกมาประมาณ ๑๐ โมงเช้า ท่านถึง ๕ โมงเย็น
แต่เราล่อเข้าไป ๓ หมู่ ผิดกันตั้ง ๔ ชั่วโมง ทั้งที่เราเป็นหนุ่มน้อยนะ แต่ที่นี่
ครูบาทองปานท่านเดินช้า เมื่อเข้ามาถึงเชียงใหม่ จึงเข้าไปขอพักกับท่านเจ้าคุณราช
กวี (พิมพ์) ที่วัดเจติยหลวง พักค้างคืนที่นั่น

ตกตอนค่ำคืนเข้าที่ภาวนา จิตเกิดนิมิตในสมาธิ ปรากฏว่าเห็นโยมผู้ชายคน
หนึ่ง รูปร่างพอประมาณ เดินทางเข้ามาหาด้วยกิจอย่างใดอย่างหนึ่ง อันจำเป็น
ด้วยกิจรีบด่วนเกี่ยวเนื่องด้วยท่านพระอาจารย์มั่น ลักษณะโยมคนนี้ รูปร่างพอ
ประมาณ ที่มาในนิมิตนั้นเป็นที่น่าสังเกตได้ง่ายว่า ที่แขนทั้ง ๒ ข้างมีรอยสัก
เต็มหมดเลย รอยสัคนั้นเป็นที่สังเกตจำติดตาได้ง่าย พอได้นิมิตเช่นนั้นแล้ว เรา
ก็ไม่ได้ใส่ใจ กำหนดภาวนาต่อไป พิจารณาธรรมทั้งเบื้องบนเบื้องล่าง ค้นคว้าใน
กายไม่หยุดหย่อน จิตในขณะนั้นหมุนด้วยปัญญาโดยตลอด

ถึงรุ่งเช้าก็ไม่ได้คิดอะไร พอสายๆ หน้อย หนานแดงก็เข้ามานิมนต์ เอารถ
มารับเราไปพักที่ป่าเปอะ เมื่อเห็นหนานแดงกับหนานพรหม จึงเรียกถามว่า
“ใครมีรอยสักที่แขน” หนานแดงจึงตอบว่า “ผมมีท่านอาจารย์ นี่ผมสักไว้ตั้งเยอะ
ท่านอาจารย์รู้ได้อย่างไร ผมใส่เสื้อแขนยาว” เราก็ขอดู ก็มีรอยสักเต็มหมดเลย

โรงพยาบาลแมคคอร์มิคในปัจจุบัน

เป็นรอยสักเหมือนกันกับที่เห็นในนิมิต นิมิตอย่างนี้จึงน่าอัศจรรย์อยู่ไม่น้อย

หลังจากนั้น หนานแดงกับหนานพรหมก็รับเรากับท่านทองปาน ขึ้นรถไปหาท่านพระอาจารย์ มั่นที่ป่าเปอะ เมื่อไปถึงป่าเปอะ ก็เข้าไปกราบท่าน ดูท่านชูปมลงหน่อย

การป่วยของท่านพระอาจารย์มั่นคราวนี้ดูรุนแรงมาก ร่างกายท่านชูปมไม่มีแรง จะเดินต้องมีคนคอยขนานคาบค้ำ แต่นิสัยอาชาไนยของท่านนั้นอัศจรรย์อย่างน่าประจักษ์ ท่านไม่มีอาการป่วยเหมือนคนทั้งโลกป่วย ท่านมีปกติอยู่เหมือนไม่ป่วย แทบจะเรียกได้ว่าเป็นคนไข้ที่รักษาง่ายที่สุดในโลก ไม่มีร้องเอะๆ อะะๆ อะไร มีแต่ดวงใจที่อาจหาญบีบบิ้นแสดงให้เราเห็นเสมอมา แม้แต่หมอหรือมนุษย์ทั่วไปที่อยู่ใกล้ย่อมจะได้รับความอบอุ่นใจเสมอ เราผู้ไม่ป่วยแท้ๆ อยู่กับท่านผู้ป่วยเรากลับสบายใจดี

ตามปกตินิสัยใจคอท่านพระอาจารย์มั่นนั้น เวลาท่านป่วยหนักคับขันทางธาตุขันธ์ร่างกายเข้าที่จนมุม ท่านมักคิดค้นด้วยสติปัญญาไม่ลดละ ในเวลาป่วยท่านจะมีอุบายพิจารณาธรรมในขณะเดียวกัน ท่านถือว่า **ทุกขเวทนาที่เกิดขึ้นในกายเป็นเรื่องของสังขจะธรรมโดยตรง ต้องพิจารณาให้รู้ในสิ่งที่ควรจะได้ ไม่ปล่อยให้ทุกข์ย่ำแย่เปล่าๆ เพื่อเป็นการฝึกซ้อมสติปัญญา ให้รู้เท่าทันกับเหตุการณ์ว่าสติปัญญาที่เคยอบรมมาและซักซ้อมมาเป็นเวลานาน ขณะเข้าสู่สังขารคือความทุกข์ทรมาน ใจจะ** **ไม่มีความหวั่นเกรงต่อความจริง ไม่มีความสะท้านหวั่นไหวกับพายุ คือทุกข์โทษที่เข้ามาทับถม** **เมื่อพิจารณาเท่าทันขั้นนี้ดังที่กล่าวมานี้ “อยู่ก็สบาย ถึงตายก็มีชัยชนะ”**

ในขณะที่ท่านพักฟื้นที่ป่าเปอะนั้น เรา (พระเจี๊ยะ) เป็นผู้อุปัฏฐากใกล้ชิด ท่านเป็นตัวอย่างทั้งด้านภายนอกและภายใน เราเรียนธรรมกับท่าน แต่ไม่สามารถเรียนนิสัยท่านได้ ความเพียร ความอดทน ความกล้า ความมักน้อยสันโดษ คุณธรรมเหล่านี้มีอยู่ในท่านหมด เป็นนักรบธรรมอย่างอาจหาญสมบูรณ์ ยากที่ข้าศึก คือกิเลสหยาบละเอียดจะมาแผ้วพานได้ ท่านมีนิสัยลึกลับจับได้ยาก คุณธรรมที่กล่าวมาทั้งหมด ไม่มีศิษย์คนใดล้ำหน้าท่านไปได้ หรือเพียงแต่เทียบเท่าก็หาไม่มี อันสำคัญที่น่าอัศจรรย์ยิ่ง คือความสามารถพิเศษในเรื่อง หูทิพย์ ตาทิพย์ ประจิตตวิชา คือฟังได้ทั้งเสียงมนุษย์ เสียงสัตว์ เสียงภูตผี เปรต เสียงเทวบุตร เทวดา อินทร์ พรหม ยม นาค เห็นได้ทั้งสิ่งที่身在กายหยาบและกายทิพย์ รู้ได้ทั้งจิตสัตว์ จิตคน ว่ามีความเศร้าหมองผ่องใส ประการใด ตลอดจนความคิดปรุงต่างๆ บางครั้งแม้ผู้คิดเองยังไม่ว่าได้คิดอะไรไปบ้าง แต่ท่านรู้ได้อย่างฉับพลัน พระเถรกลัวท่านมากในเรื่องนี้ แม้เรา (พระเจี๊ยะ) เอง ก็โดนท่านสับโขกอยู่เป็นประจำ แต่ต้องจำทนทั้งที่อับอายขายขี้หน้าในบางเรื่อง เพราะความศรัทธาเลื่อมใสอันไม่คลอนแคลน

อยู่กับท่าน อุปัฏฐากท่านด้วยความเลื่อมใส ในระหว่างที่ท่านอาพาธอยู่นั้น วันหนึ่งท่านพูดเปรยๆ ขึ้นว่า “หยุดยารักษามากินแล้ว ยารัชมดาเหมือนชาวโลกเขากินคงไม่ได้เรื่อง ต้องเอายารักษาธรรมโอสธ หากไม่หายก็ให้มันตายชะ ท่านจึงเจริญกายคตาสติกรรมฐานเป็นอนุโลมและปฏิโลม เพ่งแผดเผาภายใน เพื่อเป็นวิหารธรรมอยู่ทั้งกลางวันกลางคืน ไม่นาน

อาหารก็สงบ จึงปรากฏบาทคาถา ขึ้นว่า “ฌายี ตปติ อาทิจโจ” พิจารณาได้
ความว่า “ฌาน แผลดเผาเหมือนดวงอาทิตย์ ฉะนั้น” ในที่สุดอาการของท่านจึง
ค่อยๆเลาลง ระหว่างนั้นเป็นสงครามอินโดจีน มีการพร่างไฟไปทั่วจังหวัดเชียงใหม่

อยู่กับท่านพระอาจารย์มั่นมีเงินหนึ่งบาท

เมื่อเรา(หลวงปู่เจี๊ยะ)มาพักปฏิบัติท่านอยู่นั้น ก็มีโยมอุปัฏฐากเก่าแก่ของ
ท่าน คือโยมเขียวเอาปัจจัยมาถวายท่านหนึ่งบาท พอตกตอนกลางคืน เราก็เข้าไป
ถวายการรับใช้ท่าน

เข้าไปกำปลายเท้าจนถวาย กราบเรียนท่านว่า “ขอโอกาสครูบาจารย์ จะสมควร
หรือไม่ ถ้าพรุ่งนี้จะนำเอาปัจจัยที่โยมเขียวนำมาถวาย ไปแลกเปลี่ยนเป็นนม
ให้ครูบาจารย์ฉันในตอนเช้า จะได้มีกำลัง แล้วแต่ครูบาจารย์จะพิจารณา” กราบ
เรียนแล้วก็นั่งฟังอยู่ ขณะนั้นมีแต่นมชั้นหวานราคากระป๋องละ ๕ สตางค์เท่านั้น

ท่านนิ่งไม่ตอบว่าประการใด ท่านคงพิจารณา เพราะการอันใดก็ตามต้องประกอบ
ไปด้วยกรรมเท่านั้นท่านไม่เห็นแก่ปากท้องยิ่งไปกว่ากรรม เรื่องเล็กเรื่องน้อยเรื่องใหญ่
ทุกๆ เรื่องต้องเป็นกรรม ท่านบอกว่า เราเป็นสมณะมาประพฤติธรรม ทุกกิริยา
อาการที่แสดงออกต้องเป็นธรรม แม้กิริยาอาการบางอย่างโลกไม่นิยมชมชื่น
แต่ถ้าประมวลลงแล้วว่าเป็นธรรม เราก็ต้องดำเนินตามนั้น ธรรมแท้นั้นไม่ได้เอามิติ
ที่ประชุมเห็นชอบ แต่เอาใจที่บริสุทธิ์เห็นธรรม คนหมู่มากถ้ากิเลสหนาปัญญา
หายาบ มีมากเท่าใดก็จะออกกฎอันเป็นไปเพื่อกิเลส เพื่อพวกพ้องตน ฉะนั้น เรา
เป็นผู้ปฏิบัติธรรมต้องเอาธรรมเป็นใหญ่ ปลอดภัยกว่าการเอาตนเป็นใหญ่ ปลอดภัย
กว่าการเอาคนหมู่มากเป็นใหญ่

เมื่อเป็นดังนั้นจึงกราบเรียนท่านอีกว่า

“คนแก่ต้องฉันนมบำรุงบ้าง ร่างกายจะได้มีเรี่ยวแรง อาการไข้จะได้ฟื้นขึ้น
กระผมขออนุญาตให้ลองฉันนมดูบ้าง”

เมื่อกราบเรียนแล้วท่านแสดงอาการนิ่ง อาการนิ่งของท่านนั้นแหละเป็นคำตอบ
ได้เป็นอย่างดี

พอรุ่งเช้าขึ้นมาเราจึงให้หนานแดงเอาเงิน ๑ บาท ที่โยมเขาถวายไปพิจารณา
นมชั้นมากระป๋องหนึ่ง เพื่อชงถวายท่านในตอนเช้า

“ถ้าฉันนมแล้ว มันมักจะถ่ายท้อง....” ท่านปฏิเสธเสียงแข็ง

“กระผมคิดว่า ควรจะลองดูหน่อย ถ้าถ่ายท้องกระผมจะเช็ด จะเก็บทำความสะอาด
สะอาดเอง ครูบาจารย์ไม่ต้องเป็นห่วง” กราบเรียนท่านอย่างหนักแน่น

บ้านของหนานแดง อินทาวงค์
ที่อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

หนานแดง อินตาวงศ์ โยม
อุปัชฌาย์ท่านพระอาจารย์มั่น
ที่เชียงใหม่

เมื่อท่านฉันแล้ว ในที่สุดร่างกายจึงกระปรี้กระเปร่าแข็งแรงขึ้นเป็นลำดับ เมื่อปัจจัยขึ้นหมดหนานแดง ก็ได้จัดมาถวายต่อ จนอาการดีขึ้นท่านจึงหยุดฉัน ท่านฉันเพื่อเป็นสิ่งเยียวยารักษาธาตุชั้นนี้ ไม่ได้ฉันเพื่อมัวเมาในรส

เสียงเพลงเสียงธรรม

อยู่มาวันหนึ่ง เราปลีกออกมาเดินจงกรมอยู่ในป่าที่ป่าเปอะ ในขณะที่เดินจงกรม มีผู้หญิงคนหนึ่งเขาเดินไปทำไร่ เดินร้องเพลงไป เพลงที่เขาขับร้องนั้น เป็นสำเนียงทางอีสาน ผ่านมาใกล้ๆ ทางจงกรมที่เราเดินอยู่ คาดคะเนว่าน่าจะเป็นคนทางภาคอีสานมาอยู่ทางเหนือ เนื้อเพลงนี้มาสะดุดจิต ในขณะที่ภาวนา โอปนียโก คือน้อมมาใส่ตัวเรา มันร้องเสียงเพราะน่าฟังนะ ร้องเพลงขับอันประกอบด้วยอรรถรสแห่งธรรม ประสานกลมกลืนกับธรรมที่กำลังสัมผัสเพ่งพิศพินิจพิจารณาอยู่ ภาวธรรมที่เขาร้องเอื้อนด้วยความไม่มีสตินั้น กลับย้อนเข้ามาสู่ดวงใจที่กำลังเพ่งพิศธรรมนั้นอยู่ จิตนั้นก็รวมลงสู่ฐานของจิตโดยจับพลัน เพลงขับนั้นเขาร้องเป็นทำนองอีสานว่า

“ทุกข์อยู่ในขันห้า โสมลงมาขันสี่ ทุกข์อยู่ในผ้าอ้อมป้อมผ้าฮ้าย โสม อ้ายอยู่ผู้เดียว ทุกข์อยู่ในโลกนี้มีแต่ลิ้น ทุกข์อยู่ในเมืองคน มีแต่ตนเดียวฮ้าย... ทุกข์ในขันห้า โสมลงมาขันสี่ ทุกข์ในโลกนี้ลงข้อยผู้เดียว” เขาร้องเป็นทำนองไพเราะมาก

พอได้ฟังเท่านั้นแหละจิตนี้รวมลงทันที เป็นการรวมที่อัศจรรย์ นี่แหละธรรมะเป็นสมบัติกลางที่ผู้ประพฤติปฏิบัติน้อมมาพินิจพิจารณา ก็จะก่อให้เกิดธรรมขึ้นภายในใจตน ถ้ารู้จักน้อมมาสอนตน เสียงร้องเหล่านี้เป็นเสียงธรรมได้ทั้งนั้น

สมัยนั้นก็ยังหนุ่มอยู่ แต่ว่ามันก็ไม่รู้ยังไป ฟังบทร้องแล้วชอบกลอยู่ เขา
ร้องอย่างนี้ **“ทุกข์ในขันธห้า... โสมลงมาขันธสี่ ทุกข์ในโลกนี้ลงข้อยผู้เดียว”** คน
อีสานเขามาอยู่ทางเหนือ เขาขับร้องเพราะมาก มีเสียงเอื้อนตามแบบของคนอีสาน

ทุกข์ในขันธห้า มีเมียก็ต้องเลี้ยงเมีย หากเมื่อมีลูกขึ้นมาหนึ่งก็ต้องเลี้ยงหนึ่ง
เลี้ยงสอง เลี้ยงสาม ฯลฯ เมียสองก็ต้องเลี้ยงสี่ เลี้ยงห้า เอาเข้าไปแล้ว เลี้ยงพ่อ
เลี้ยงแม่สารพัด เลี้ยงกันมาจนกระทั่งถึงเรา นี่มันเป็นอย่างนั้น นี่ทุกข์ที่สุด เรา
ก็มีพ่อแม่ พ่อแม่ก็ไม่ค่อยได้เข้าวัดเข้าวาฮิ นึกแล้วน่าสงสาร แต่ถึงเท่าไรก็
ไม่ยอมขึ้น เราหลุดออกมาที่มีชีวิตอันประเสริฐที่สุด ใครสามารถพิจารณา
ได้แล้ว รอดลงไปได้แล้ว สิ่งเหล่านี้เป็นบ่วงลึกที่สุด ท่านอาจารย์ผั่นท่านว่า...
เรื่องการครองเรือน เรื่องความหลง ท่านพูดยิ่งเด็ดขาด... แต่เราพูดออกมาอย่าง
ท่านไม่ได้

เพราะฉะนั้นอันนี้เอง เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดปัญญา เมื่อเราน้อมนำมา พินิจ
พิจารณาใจของเรา สิ่งเหล่านี้เป็นเครื่องขัดเกลา เหมือนแป้บที่ซักเสื้อผ้า หรือ
เหมือนสบู่ที่ขัดเหงื่อไคลของเรา ขัดขี้เหงื่อคราบไคลของเราให้ออกไป เปรียบ
อย่างนั้นมันเหมาะดี ธรรมชาติโดยบทหนึ่ง เมื่อเราน้อมเข้ามาพิจารณาให้
เกิดความสังเวชสลัดใจได้แล้ว นั่นมีคุณค่าจะหาราคอันใดมาเปรียบมิได้เลย
นั่นท่านเรียกว่าเป็นปัญญา ส่วนที่ความรู้สึกในขณะที่พิจารณาอย่างนั้น จนเกิด
ความสังเวชสลัดใจ เกิดความเบื่อหน่ายคลายกำหนด ใจนั้นก็มีความสงบ เมื่อ
ความสงบปรากฏอย่างนั้น ใจนั้นก็เป็นที่ปกติ เมื่อใจเป็นปกติมันเอง มีความ
รู้ตัวอยู่อย่างนั้น ใจไม่ออกแวกไปไหน นี่แหละท่านเรียกว่า **“ญาณทัสสนะ”**

บทเพลงพระอรหันต์

แม้ในสมัยพุทธกาล บทเพลงของพระอรหันต์ก็มีเช่นเดียวกัน เท่าที่ทราบ
ท่านนิยมสวดเป็น ทำนองสรภัญญะ ในสมัยพุทธกาลมีเล่าไว้ว่า พระโสณะกุฎิ
กัณณะสวดสรภัญญะ ถวายพระพุทธเจ้า และได้รับคำชมจากพระพุทธองค์ว่า เธอ
สวดเสียงไพเราะดี

ปัจจุบันเราก็นิยมสวดสรภัญญะกัน แม้เราเองก็ชอบฟังสวดสรภัญญะบท
พระสัทสนัย ที่ท่านบรรยายเกี่ยวกับการปฏิบัติยากง่ายของแต่ละดวงจิต สวด
สรภัญญะก็คือ ร้องเพลงแบบหนึ่งนั่นเอง เรื่องนี้มีมูลเหตุอยู่ว่า ปญฺจสิขะเทพ
บุตรขณะรอเข้าเฝ้าพระพุทธองค์อยู่หน้าถ้ำแห่งหนึ่ง หยิบพินขึ้นมาดัดขับเพลง
รักของตนที่มีต่อคนรัก เปรียบความรักของเขากับความรักโพธิญาณของพระ
โพธิสัตว์ ก็ได้รับคำชมเชยจากพระพุทธองค์เช่นเดียวกัน

วัดป่าเปอะ

วัดป่าเปอะ ตำบลท่าวังตาล
อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่
ใกล้กับสวนป่าของหนานแดง

ในสมัยพุทธกาล พระภิกษุบางรูปยืนฟังนางทาสีขณะตากน้ำร้องเพลงด้วยความเปลितเพลินใจพิจารณาความตามเนื้อเพลงได้บรรลุพระอรหัตต์ก็มี การสวดการร้องบ่อๆ เสียงที่สวดอันเป็นบทรกรรมที่ไพเราะ จะดั่งให้จิตจดจ่อเฉพาะเสียง ลืมโลกภายนอกหมดสิ้น จิตเกิดตั้งเป็นสมาธิ พลังสมาธิเช่นนี้ใช้กับชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดี

สำหรับผู้รักษาศีลอย่างเคร่งครัด ก็ไม่ต้องสวดหรือร้อง เพียงแต่ฟังเฉยๆ หรือพิจารณาสิ่งที่ได้ยินเข้าตามเนื้อเพลง น้อมเข้ามาใส่ตนให้เป็นธรรม ถ้ายกเพลงนั้นมามีคติเตือนใจ บทเพลงวิมุตติหรือเรียกอีกอย่างว่าบทเพลงพระอรหันต์ เพราะพระภิกษุ ภิกษุณี ท่านได้บรรลุพระอรหัตต์เป็นพระอรหันต์แล้ว ได้เปล่งวาจาเป็นภาษาวิ บรรยายความสุขที่ได้รับหลังการบรรลุธรรม

มีบทเพลงที่ท่านพระสิริมณฑเถระ ได้เปล่งเป็นบทกวีไว้ เดิมพระเถระรูปนี้เกิดในตระกูลพราหมณ์แห่งเมืองสุภุมารคิริ ท่านบวชมาแล้วบำเพ็ญพรตหมั่นจริยอย่างเคร่งครัด ขณะฟังพระปาฏิโมกข์แล้วพิจารณาว่า ภิกษุที่ต้องอาบัติแล้ว ถ้าไม่เปิดเผย (ปกปิดความชั่วไว้) ย่อมเศร้าหมอง แต่ถ้าไม่ปกปิด (บอกความจริงแล้วปลงอาบัติเสีย) ก็จะมีบริสุทธิ หลุดพ้นจากการเวียนว่ายตายเกิดในที่สุด พระศาสนาของพระพุทธองค์ช่วงบริสุทธิจริง ๆ ท่านคิดพิจารณาดังนี้ ด้วยความที่จิตฝึกมาดี ก็ได้บรรลุอรหัตผล หลังการบรรลุธรรมจึงได้เปล่งคาถาเป็นบทเพลงกวีว่าไว้ว่า

“สัตวโลกถูกมฤตยูดักฆ่า ถูกขราไล่ต้อน

ยิ่งด้วยลูกศรคือความทะเยอทะยาน

เผ่าให้เป็นเถาถ่านด้วยความปรารถนา มฤตยู พยาธิ ขรา ทั้งสาม

คือกองไฟลามลุกไหม้ แรงจะต้านใดก็ไม่มี จะบึ้งหนึกก็ไม่พ้น

ไม่ควรปล่อยวันเวลาล่วงไปเปล่า ไม่ว่ามากหรือน้อย

ที่วันผันผ่าน ชีวิตกาลยิ่งใกล้ความตาย เดินหรือยืน นั่งหรือนอน

วาระสุดท้ายอาจมาถึง จึงไม่ควรประมาท”

และบทเพลงกวีของพระเซนตะ ท่านเป็นคนช่างคิด คิดว่าครองเพศฆราวาสก็ยาก หาเงินทองมาเลี้ยงครอบครัวก็ลำบาก บวชก็ลำบาก จะเลือกทางดำเนินชีวิตแบบไหนดี ในที่สุดก็ตัดสินใจไปบวช ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ แล้วท่านก็กล่าวโคลงเตือนใจเพื่อนมนุษย์ให้เห็นความเป็นอนิจจังของสิ่งทั้งปวงเป็นบทเพลงว่า

“ครองเพศบรรพชิตนั้นแสนลำบาก

ฆราวาสวิสัยก็ยากเย็นเช่นเดียวกัน

วัดป่าเปอะ

พระธรรมอันคัมภีรภาพนั้นยากเข้าใจ
โค ทรัพย์กว่าจะหามาได้ก็เหน็ดเหนื่อย
มีชีวิตเรื่อย ๆ อย่างสันโดษก็ยากเย็น
จะนี้น่าจะเห็น น่าจะคิด อนิจจังฯ”

ถามนิมิตกับท่านพระอาจารย์มั่น

บางครั้งเราสงสัยเรื่องนิมิตที่เกิดขึ้นกับจิต จึงนำเรื่องนี้ไปกราบเรียนถามท่านพระอาจารย์มั่นว่า

“ครูบาจารย์ ถ้านิมิตเกิดขึ้นในขณะภาวนา จะให้ทำอย่างไร?”

“ให้รำพึงถามไปว่าอะไร? หมายถึงอย่างไร? แล้วนิมิตก็จะอธิบายออกมาเอง”

จึงกราบเรียนถามท่านต่อไปอีกว่า

“ครูบาจารย์ ก็สิ่งที่มันปรากฏขึ้นนั้น มันไม่ใช่ของจริงนี่ครับ”

“ก็มันเป็นเพียงของใช้ ของใช้ก็สำหรับใช้ ไม่ใช่จริง” ท่านพระอาจารย์มั่นตอบ แล้วก็ยิ้มเปิดโลกด้วยความเมตตา

บางทีเริ่มภาวนาก็เกิดความสงบ บางคืนมีนิมิต นิมิตชั่ววอดเพราะเป็นถึงความจริง ก็กล่าวถึงความจริงที่มันเกิด

บางทีเราทำภาวนา หลับตาลงเห็นเป็นเหวลึกๆ อย่างน่าหวาดเสียว วูบ!! ลงไปในเหวนั้นลึก ลึก จนสุดๆ โห!...นี่ ถ้าตกลงไปตายนะนี่ เอ้า!...ตายก็ตายซิ เฟ่งพิศดูอยู่ รื้ออยู่อย่างนั้น ประเดี๋ยวก็หายไป

บางทีตัวนี้ใหญ่ ใหญ่เท่าตุ่มโตๆ ขนาดนี้ (แสดงมือประกอบ) ตัวเรานี้เป็นตุ่ม ตัวเท่าตุ่ม นี้เรียกว่าอุคคหนิมิตที่มันเกิดขึ้น เอ๊ะ!...ทำไมจิตจึงเป็นอย่างนี้ มันเป็นต่างๆ แต่ที่นี้อบรมจิตเข้าๆ จิตก็สงบเข้าไป

เมื่อภาวนา จิตมักเป็นอย่างนี้บ่อยๆ ก็นำข้อสงสัยนี้ไปกราบเรียนถามท่านว่า

“ครูบาจารย์...กระผมภาวนา จิตเกิดนิมิตปรากฏเป็นอย่างนี้ จะให้พิจารณาอย่างไร?”

ท่านก็บอกว่า “ให้พิจารณาภายในนะ”

เมื่อท่านให้เงื่อนอย่างนั้น เราก็มาคิดพิจารณา ด้วยปัญญาสัมมาทิฐิขึ้นเอง พอใจเราสงบลงดี ก็คิดถึงเล็บนิ้วหัวแม่มือ เล็บนิ้วชี้ เล็บนิ้วกลาง เล็บนิ้วนาง เล็บนิ้วก้อย ข้อนิ้วหัวแม่มือมีกี่ข้อ ก็นึกกำหนดตัด นิ้วชี้มีกี่ข้อก็นึกกำหนดตัด นิ้วนาง นิ้วก้อยกำหนดตัดให้หมด ตัดเสร็จแล้วก็มาตัดรวบห้านิ้ว ตัดห้านิ้วแล้วก็มาตัดข้อตานกเอี้ยง ขึ้นมาตรงกลางคอก แล้วก็มาถึงข้อคอก แล้วก็มาตัดหัวไหล่ ตัดหัวไหล่เสร็จก็มาตัดแขนซ้าย เดินจิตอย่างนี้จนหมดทั้งสรรพางค์ร่างกาย เมื่อกำหนดตัดทั้งหมดแล้วก็มาเจาะตา นึกให้ตาขวาหลุด ตาซ้ายหลุด จมูกขวาหลุด จมูกซ้ายหลุด ริมฝีปากบนหลุด ริมฝีปากล่างหลุด ไบหูหลุด แก้มหลุด ที่นี้เออะ เอ้า!...เอาให้หมดทั้งหัว หัว

เสร็จ ก็กำหนดตัดคอ ผ่าเอาออกไปวาง เหมือนผ่ากบเขี่ยดวงอยู่บนเขียง พิจารณายกขึ้นด้วยอำนาจไตรลักษณ์แล้ว วิจารณด้วยภาวนามยปัญญาที่ฝึกมาได้ พอพิจารณาถึงที่สุดจิต ได้อบรมด้วยปัญญาอันยิ่งก็สงบลงเป็นอัปปนาสมาธิ อย่างน่าอัศจรรย์ แต่ลักษณะ อย่างนี้มันทำยากมาก อันนี้ที่หลังไปดูในแบบแผนตำรับตำรา ซึ่งไม่เคยเรียนเคยดูมาก่อน มันก็มีอยู่ในตำรา เราก็งงมีใจ

อยู่กับท่าน นับถือท่านเหมือนพ่อแม่ จะทำอะไรคิดอะไร อันเป็นการส่งจิตไป โดยไม่มีขอบเขตแห่งธรรมเป็นเครื่องประคับประคองต้องระวัง เดี่ยวจะเป็นบาป ต้องกตัญญูทุกเวลาที่ต่อท่าน ท่านก็คงเห็นเราเป็นเหมือนลูก เพราะลำบากอยู่ด้วยกันกับท่าน และแล้วเมื่อถามปัญหาท่านเสร็จท่านก็เทศนาธรรมให้ฟังต่อไปเลยว่า

“ฟังให้ตื่นท่านเจี๊ยะ.. ปฏิภาณนิมิตนั้นอาศัยผู้ที่มีวาสนาจึงจะบังเกิดขึ้นได้ อุดคหนิมิตนั้นเป็นของไม่ถาวร ต้องพิจารณาให้ชำนาญแล้วเป็นปฏิภาณนิมิต เมื่อชำนาญทางปฏิภาณทวนกระแสเข้ามาเป็นตน ปฏิภาณนั้นเป็นส่วนวิปัสสนา

สำหรับอุปจารสมาธิ สามารถรู้วาระจิตของผู้อื่นได้ สามารถแก่นิรณได้ แต่โมหะคลุมจิต ถ้าเจริญวิปัสสนาถึงขั้นอัปปนาสมาธิแล้ว จะต้องทำความรู้ให้ เต็มเสียก่อนจิตจึงจะไม่หวั่นไหว

การที่จะสอนการดำเนินสมถกรรมฐาน และวิปัสสนากรรมฐาน โดยเฉพาะ เพียงอย่างใดอย่างหนึ่งนั้นมิได้ เพราะว่าจริตของคนมันต่างกันแล้วแต่ความฉลาด ไหวพริบของใคร เพราะการดำเนินจิตมีหลายแง่หลายมุมแล้วแต่ความสะดวก

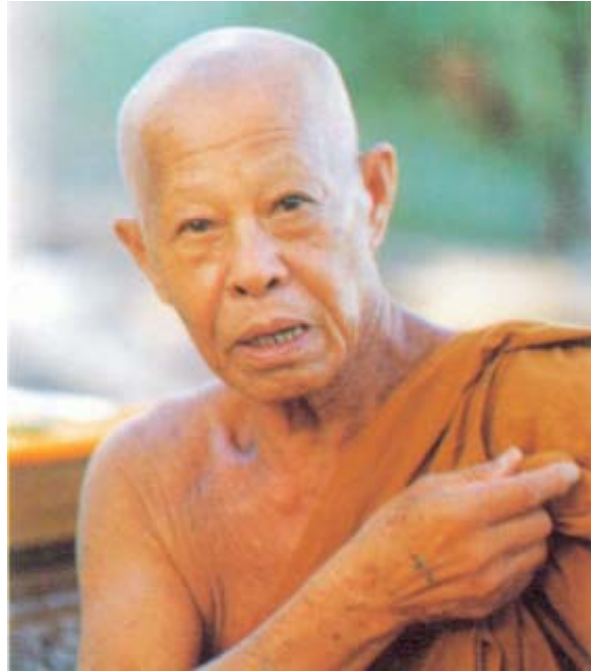
นิมิตทั้งหลายเกิดด้วยปิติสมาธิอย่างเดียวกันที่แสดงตามนิมิตออกมาทั้งหลายนั้น กรุณาท่านอย่าหลงตามนิมิต ให้พยายามทวนกระแสจิตเข้าสู่จิตเดิม เพราะนิมิตทั้งหลายเป็นของไม่เที่ยง หลงเชื่อนิมิตประเดี๋ยวก็เป็นบ้า การที่จะแก้บ้านิมิตนั้น ต้องทวนกระแสจิตเข้าสู่จิตเดิมถ้าทำอย่างนั้นได้ อย่างบางที่เรานั่งภาวนาอยู่กลาง ป่าเขา มีเสือมานั่งเฝ้าเราผู้บำเพ็ญพรตอยู่กลางป่าเพียงลำพัง เสือนั้นเป็นเทพ นิมิตเสียโดยมาก ถ้าเป็นเสือจริงมันเอาเราไปกินแล้ว”

ท่านพระอาจารย์มั่น ท่านเมตตาพูดธรรมะให้ฟังเพียงสั้น ๆ เท่านั้น ก็ก่อเกิด ความกินใจเป็นอย่างยิ่ง นี่ถึงธรรมะคำสอนและองค์ท่านเมื่อไหร่ น้ำตามันจะ ปริ่มไหลเพราะความถึงใจทุกที น้ำตานี้จึงเป็นน้ำตาที่มีคุณค่ามากนะ

ถามเรื่องเทวดากับท่านพระอาจารย์มั่น

อยู่กับท่านพระอาจารย์มั่นนี้ ได้รู้เรื่องราวความวิเศษของพุทธศาสนา เรื่องเทพ เทวดา ภูตผี ก็เป็นที่น่าอัศจรรย์ ท่านเห็นเป็นประหนึ่งว่าเป็นหลักธรรมชาติทั่วไป แต่สำหรับพวกเราเป็นเรื่องน่าตื่นเต้น น่าหวาดเสียว ตื่นตุมม อยากรู้ อยากเห็น

เป็นเรื่องใหม่ ทั้งๆที่สิ่งนั้นมีประจำโลกมานมนาน ท่านเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์และเป็นจอมปราชญ์อย่างแท้จริง เมื่อเราทราบที่ท่านรู้เรื่องนั้นเรื่องนี้ อันเหตุ สุตวิสัยของมนุษย์ธรรมดาทั่วไปจะรู้ได้ ก็อดที่จะกราบเรียนถามท่านไม่ได้ ทั้งที่มีความกลัวมากกว่าความกล้าเป็นเท่าทวีคูณ แต่ก็ต้องจำยอมอดทนบากหน้าถาม เพื่อสนองความอยากรู้และความสงสัยแห่งตน เมื่อได้โอกาสถามก็เข้าไปใกล้ๆ อันเป็นเวลาทำวัตรปฏิบัติ ทำตามแข่งตามชา ยังไม่ทันได้ถามเลย เพียงคิดไว้ภายใน ท่านกลับถามเราขึ้นก่อนเลยว่า

“เจี๊ยะ...มีอะไรจะถามก็ถามมา ท่านนี้ยังไม่เข้าเรื่อง” ท่านเปรยขึ้นเพียงเท่านั้นเราก็ปอดแหกแล้ว

“ครูบาจารย์ เทวดาหน้าตามันเป็นอย่างไง อยากเห็นบ้าง?” เราก็เลือกถามท่านทั้งที่กลัวจะตาย

“ฮือ!...มันไม่ใช่เรื่องอะไรของเรา เราจะไปรู้ทำไม ท่านนี้ชอบถามซอกแซก กวนใจ ทำความดีให้มันถึงลิ ปัญหามันอยู่ที่เรา ไม่ได้อยู่กับเทวบุตรเทวดาที่ไหน ดูหน้าเรา ดูหนังเราให้เห็นชัดด้วยปัญญานั้นสิ พระพุทธเจ้าเห็นพระองค์เองก่อน ตรัสรู้เรื่องตัวตน ละตัวตนก่อน ค่อยมาสอนคนอื่น หรือสอนเทวดาที่หลัง ยังไม่ทันไร ยังไม่ไปไหนมาไหน อยากเห็นนั่นเห็นนี่ มันไม่ถูกทั้งที่ตาบอดแต่อยากเห็นนั่นเห็นนี่ เดียวก็เดินชนตอ ลูกกะตาแตกหрок” ท่านตอบด้วยวาตะแห่งบุคคลผู้ชาญฉลาด

“ก็ผมอยากรู้...ครูบาจารย์ ก็ผมไม่เคยเห็น ก็อยากเห็น อยากรู้บ้าง”

เราจึงเสียบไปพักหนึ่ง แล้วท่านก็พูดขึ้นต่อไปตามอัธยาศัยว่า “ศาสนานี้เรียนให้ดีลึกล้ำที่สุดผมไปเที่ยวภาวนาอยู่ในป่า มีสหธรรมิกของผมรูปหนึ่งอยู่ในป่าโน่นนะ โอ๊ย!...เจี๊ยะเอ๊ย...แม้รู้เท่านี้ก็อัย นี่ท่านยังมุดเข้าไปได้ หายตัวไปเลย ทะลุฟ้า ทะลุดิน แผ่นดิน แผ่นน้ำ ทะลุได้หมด

จะไปไหนเพียงแค่ลัดมือเดียว ตอนนี้ท่านตายอยู่ในป่าไปแล้ว”

“โอ้!...ขนาดนั้นหรือครูบาจารย์...ถ้าไปอยู่ในเมืองหลวง เมืองไทยปานนี้
ดังระเบิดเถิดเทิงไปแล้ว เสียตายไม่น่าตายไปเปล่าๆ อยากเห็นบ้างแบบนี้” กราบ
เรียนท่านด้วยความตื่นเต้น

“ก็มีแต่อย่างนี้แหละ...พวกตาบอด...เจ็ยะเฮีย!...ใครไม่ได้รู้ไม่ได้เห็น เสีย
ชาติเกิดทีเดียว” ถามท่านเรื่องนี้โดนท่านดุทุกที (หัวเราะ)

จากนั้นท่านก็เล่าเรื่องไปถึงมูเซอ มีเทวดามาฟังเทศน์เยอะ มาเป็นพันๆ หมื่นๆ
พวกเทวดาเยอรมันก็มาฟัง ที่นี้พวกมูเซอมันเห็นแสงสว่างบนภูเขาทั้งลูก อยู่ดีๆ
สว่างเข้ามาเรื่อย แสงสว่างเต็มไปหมด มันก็ว่าตอนกลางคืนท่านนั่งภาวนาอยู่
แสงสว่างจ้าหมดบนเขา

พอตอนเช้าท่านไปบิณฑบาต พวกมูเซอมันก็ถาม “ตุ้เจ้า...ตุ้เจ้า จุตตะเกียง
เจ้าพายุรี เมื่อคืนนี้สว่างหมดทั้งเขา ตุ้เจ้า...ใช้ตะเกียงเจ้าพายุรุ่นไหน สว่างคัก
แท้”

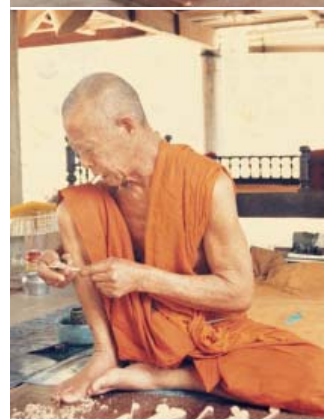
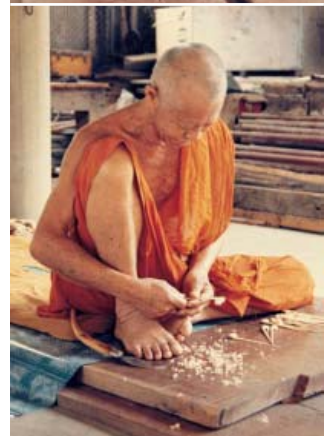
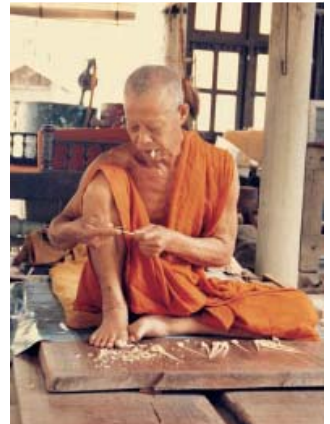
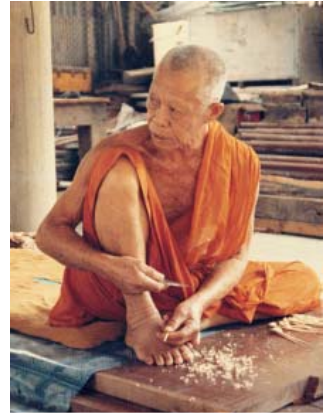
“ไอ้हां... ภูมิตะเกียงเจ้าพายุชะที่ไหน”

“ทำไมที่บนเขามันสว่างขาวเกลี้ยงหมดทั้งลูกล่ะ... ตุ้หลวง”

“ไม่รู้โว้ย...”

ท่านปิดไม่บอก แล้วที่หลังท่านมาพูดให้เราฟังว่า “เทวดามาเป็นแสนๆ นะ
มาฟังเทศน์ที่ดอยมูเซอ เทวดาจากเยอรมันก็มี ทำบุญดีตายไปได้ขึ้นสวรรค์
ครูบาอาจารย์องค์ไหนมีญาณดีๆ เมื่อเราตายไปแล้วกลับมาเกิดเป็นมนุษย์ใหม่ก็
จะได้เป็นลูกศิษย์ท่าน เป็นมนุษย์มันมีแต่ห่วยบ้าน เดี่ยวตายไปเป็นเปรต ฟังซิ
ต้องถือเป็นคติพระ อย่าไปห่วยมันเยอะ ข้าวของเงินทองตายแล้วเอาไปไม่ได้หรอก
ไปหัดภาวนาให้เป็น ไม่ต้องเอาอะไรมา เพียงแต่ให้ใจ “พุทโธ” อันเดียวก็พอแล้ว
ใจอยู่กับพุทโธ โธ ๆ ๆ ๆ เราก็ได้ไปสู่สวรรค์ ไปสู่สุคติใจสบาย

ท่านพระอาจารย์ท่านเทศน์สอนเสมอว่า “อันนี้เป็นของเราแท้ ๆ เพราะเมื่อ
ใจสงบ ใจไม่กังวล ใจเป็นสมาธิ ตายไปก็ได้ไปสู่สุคติ เพราะใจโปร่งใจใส ใจ
สวรรค์ ใจคิด ใจรุ่น ใจวาย ใจนั้นตกนรก ทำให้มันผ่องใส ทำให้มันสะอาด
ใจมันหมดจดแล้วได้ไปสู่สุคติ ท่านเทศน์อย่างนี้บ่อยๆ ท่านเล่าว่า ถ้าทำสมาธิได้
ดีเปรียบเหมือนนั่งเจดีย์ เทวดามีเรือนอยู่บนนี้ มีมาเกาะอยู่บนต้นไม้ ต้นไม้แดง
๒ ต้นนั้นใครไปถูกไม้ไผ่ได้นะ อันตรายทันที แต่เวลาท่านอยู่ไม่เป็นไร เวลา
กลางคืนเขาเข้ามาราบ แต่บางพวกท่านบอกว่าเขาทำบุญเหมือนกัน แต่เป็น
เทวดาที่อยู่ตามพื้นดิน บางทีก็มีปราสาท บางทีก็ไม่มีปราสาท อยู่บนต้นไม้

อาศัยต้นไม้” ท่านเล่าให้ฟังตอนที่อยู่แม่กอย เชียงใหม่ เราก็เลือก ถามท่านเรื่องเทวดาที่ไร ท่านก็ดูทุกที่

เราอุปฐากทำวัตรปฏิบัติท่านพระอาจารย์มั่นที่ป่าเปอะ ตำบลท่าวังช่วงนี้ ๖ เดือน ท่านเจ้าคุณธรรมเจดีย์ (จุม) เจ้าคณะมณฑลอุดรฯ ได้มีหนังสือมานิมนต์ให้ท่านกลับไปอุดรฯ ประกอบกับองค์ท่านเองก็มีความประสงค์จะกลับทางภาคอีสาน อยู่แล้วเพราะอยู่ทางเหนือมานานเป็นเวลา ๑๒ ปี ท่านจึงเอ่ยขึ้นว่า

“เจี๊ยะเว้ย!...กลับบ้านเราเถอะ มาอยู่ทางเชียงใหม่มาค่อยได้หมู่คณะ ลงไปทางอีสานบ้านเราจะได้หมู่คณะเยอะกว่า กลับทางเรดีกว่า”

เมื่อท่านพูดอย่างนั้น เราก็ยินดีเป็นที่ยิ่ง ที่จะได้กลับทางภาคอีสานซึ่งไม่เคยไปมาก่อน ถึงไปก็แค่ครั้งเดียว ที่วัดบ้านใหม่ลำโรง อำเภอสีคิ้ว จังหวัดนครราชสีมา วัดท่านอาจารย์กงมาไปสร้างไปเพียงเดียวเดียว ๒-๓ คีน ไปกินข้าวเหนียวซี่ไม้ดอก ซี้แข็ง โอ้ย! เกือบแยะ เพราะไม่เคยกิน มาอีสานครั้งเดียว ตอนอยู่ที่วัดทรายงามกับท่านอาจารย์กงมา ถึงมากก็ไม่รู้ว่าไปทางไหนมาทางไหน

รุกขเทวดาวิงวอนให้อยู่ต่อ

เดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๘๓ เราติดตามท่านพระอาจารย์มั่นเดินทางเข้าเชียงใหม่ อันเป็นกำหนดเวลามารับของท่านเจ้าคุณธรรมเจดีย์ เข้ามาพักที่วัดเจดีย์หลวงเชียงใหม่ก่อน ท่านเล่าว่า **“ใน**

หมู่บ้านชาวฮั่นชกกลางหุบเขา
(ภาพปัจจุบัน)

ขณะที่พักอยู่ที่วัดเจติยหลวงนี้ พวกรุกขเทวดาจำนวนมากพากันมาอาราธนาวิงวอน ขอให้ท่านพักอยู่ที่นั่นต่อไป ยังไม่อยากให้หนีไปไหน เพราะเวลาอยู่ที่นั่นพวกเทวดาทุกชั้นทุกภูมิได้รับความร่มเย็นเป็นสุขโดยทั่วกัน เพราะอำนาจเมตตาธรรมแผ่ครอบคลุมทั่วทุกทิศทุกทางทั้งกลางวันกลางคืน เทวดาทั้งหลายมีความสุขมากและเคารพรักมาก ไม่อยากให้จากไป เมื่อจากไปแล้วความสุขที่จะพึงได้รับก็จะลดลง แม้การปกครองกันเองในหมู่เทพก็จะมีสะดวเหมือนที่ท่านยังอยู่”

ท่านได้บอกกับเทวดาทั้งหลายว่า “เป็นความจำเป็นที่จะต้องจากไป เพราะได้รับคำนิมนต์ไว้แล้ว จำต้องไปตามความสัตย์ความจริง จะเปลี่ยนเป็นอย่างอื่นไม่ได้ คำพูดของพระไม่เหมือนกับคำพูดของโลกทั่วไป พระเป็นผู้มีศีล ต้องมีสัตย์ ถ้าขาดคำสัตย์ ศีลก็กลายเป็นสูญไปทันที ไม่มีอะไรเหลืออยู่ในองค์พระ ฉะนั้นพระต้องรักษาสัตย์ศีล”

ท่านมาพักอยู่วัดเจติยหลวงราว ๖-๗ คืน มีคณะศรัทธาชาวเชียงใหม่ที่มีความเลื่อมใสในองค์ท่าน ได้พร้อมใจกันมาอาราธนานิมนต์ให้ท่านพักอยู่ที่นั่นนานๆ เพื่อโปรดเมตตาชาวเชียงใหม่ต่อไป แต่องค์ท่านรับนิมนต์ไม่ได้

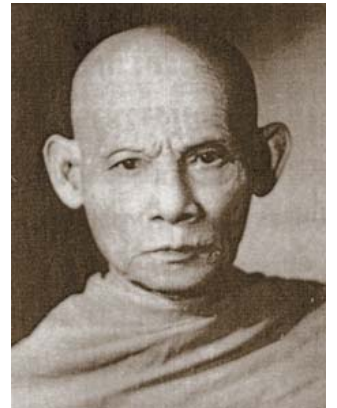
ท่านเองเดียวกับเทวดามารารธนา เพราะได้รับนิมนต์ก่อนหน้านี้เสียแล้ว ก่อนที่ท่านจะจากเชียงใหม่ ท่านเจ้าคุณราชทวี (พิมพ์) และคณะศรัทธาเชียงใหม่อาราธนาท่านขึ้นแสดงธรรมในวันวิสาขบูชา เป็นกัณฑ์ต้น เพื่อไว้อาลัยสำหรับศรัทธาทั้งหลาย ท่านแสดงธรรม ๓ ชั่วโมงพอดีถึงจบกัณฑ์ เราก็นั่งฟังธรรมด้วยความตั้งใจในธรรมรส ตอนนั้นท่านอาจารย์มหาบัวท่านก็อยู่ที่นั่น ท่านยังศึกษาพระปริยัติอยู่

พอรถไฟถึงกรุงเทพฯ เข้าพักวัดบวรนิเวศตามคำสั่งทางโทรเลขของสมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (อ้วน ตีสู่) ที่บอกไปว่า นิมนต์ให้ท่านไปพักวัดบวรฯ เราก็จัดแจงที่พัก จัดน้ำใช้ น้ำฉัน น้ำสรงให้สมควรและถูกตามอัธยาศัยของท่าน ในระยะที่พักที่นั่นปรากฏว่ามีคนมาถามปัญหาเกี่ยวกับท่านมาก

กรุงเทพฯ ศูนย์ราชสีมา

เราเป็นพระติดตามอุปัฏฐาก ท่านพระอาจารย์มั่นมาโดยตลอด เมื่อท่านนำเดินทางมาพักอยู่กรุงเทพฯ มีผู้มาอาราธนาให้ไปฉันในบ้านเสมอ แต่ท่านขอผ่านเพราะไม่สะดวกต่อการปฏิบัติต่อสรีระกิจประจำวันหลังจากฉันเสร็จแล้ว

พักอยู่กรุงเทพฯ พอสมควรแก่กาลแล้วท่านเริ่มพาออกเดินทางมาพักโคราช

๑. เจ้าคุณธรรมเจดีย์ (จูม พนฺธุโล)
วัดโพธิสมภารณ์ จังหวัดอุดรธานี

๒. สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ (อ้วน ตีสู่)
วัดบวรนิเวศ จังหวัด
กรุงเทพฯ

ตามคำอาราธนาของคณะศรัทธาชาวนครราชสีมา พักที่วัดป่าตาลวัน ขณะพักอยู่นั้นก็มีท่านผู้สนใจ มาถามปัญหาหลายราย มีผู้คนเลื่อมใสท่านมาก ท่านเป็นผู้มีธรรมะเป็นวิหารธรรม ช่างสังเกต พินิจพิจารณา อย่างบางทีปลอดผู้คนตอนพลบค่ำ ท่านเข้าไปทำวัตรปฏิบัติ เมื่อเห็นอะไรก็จะแสดง ออกมาสอนเราในแง่แห่งธรรมเสมอ เราก็เชื่อซำๆ ซุ่มซำมอยู่แล้ว จึงถูกท่านดัดอยู่เป็นประจำ ทุกวันท่านต้องมีเรื่องดุเรา เพราะท่านเป็นนักปราชญ์ ส่วนเราเป็นผู้ไปศึกษากับท่านผู้เป็นปราชญ์ ใหญ่ จึงถูกท่านโขกสับซ้ำล่อยู่เรื่อย ๆ สำหรับปญหาธรรมนั้นไม่ว่าท่านไปพักที่ไหนมีคนมาเรียนถาม มิได้ขาด แต่มิได้จดจำได้ทุกบททุกบาท

ท่านพักนครราชสีมาพอสมควรแล้วก็พาเราออกเดินทางต่อไปจังหวัดอุดรธานี มาถึงขอนแก่น มีพี่น้องชาวขอนแก่นไปรับท่านที่สถานีคับคั่ง และพร้อมกันอาราธนาท่านให้ลงแวะพักเมตตาที่ ขอนแก่นก่อนแล้วค่อยเดินทางต่อไปอุดรฯ แต่ท่านไม่อาจแวะตามคำนิมนต์ได้ จึงพากันพลาดหวัง ไปบ้างในโอกาสที่ควรจะได้ขึ้น

วัดป่าตาลวัน ในสมัยนั้น
เป็นศูนย์รวมพระกรรมฐาน

พรรษาที่ ๔-๕ (พ.ศ. ๒๔๘๓-๒๔๘๔)

จำพรรษาที่ เสนาสนะป่าช้าเป็นที่ทิ้งศพ (วัดป่าโนนนิเวศน์)
อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี

ป่าช้าเป็นที่ทิ้งศพ

หลวงปู่เจี๊ยะเล่าประวัติต่อไปอีกว่า...

เมื่อท่านพระอาจารย์มั่นและเราเดินทางจากโคราชมาขอนแก่น ถึงอุดรเข้าพักที่วัดโพธิสมภรณ์ ตามคำนิมนต์ของท่านเจ้าคุณธรรมเจดีย์ อยู่ที่วัดโพธิฯ พอสมควรแก่กาลแล้ว ท่านก็ปรารภจะพักอยู่ตามป่าช้า ซึ่งเป็นอุปนิสัยของท่าน ท่านเจ้าคุณธรรมเจดีย์เห็นว่าป่าช้าเป็นที่ทิ้งศพชื่อว่า โนนนิเวศน์ เป็นป่าสงวนสงัด ผู้คนไม่กล้าเข้ารบกวน จึงนิมนต์ท่านให้เข้าไปพักภาวนาที่นั่น ท่านจึงออกจากวัดโพธิสมภรณ์ ได้เข้าพักที่ป่าช้าโนนนิเวศน์และจำพรรษาที่เสนาสนะป่าช้าโนนนิเวศน์

สมัยนั้นเป็นป่าช้าไม่ได้อยู่กลางเมืองอย่างนี้ เป็นที่ทิ้งศพโจรผู้ร้ายที่ถูกทางการฆ่าตาย เรา(พระเจี๊ยะ) อยู่จำพรรษาพร้อมกับท่านพระอาจารย์มั่นที่เสนาสนะป่าช้าโนนนิเวศน์เป็นพรรษาที่ ๒ รวมอยู่กับท่านมา ๒ ปี ๓ เดือน ขณะนั้นเราบวชได้ ๕ พรรษา ทุก ๆ วันมีประชาชนผู้เลื่อมใสเข้ามากราบไหว้ไม่ขาดสาย ตอนเย็นท่านเมตตาแสดงธรรมภาคปฏิบัติให้แก่พระเถรฟัง ท่านเจ้าคุณธรรมเจดีย์เองท่านเดินทางมาฟังธรรมโดยสม่ำเสมอ

ถามปัญหาท่านพระอาจารย์มั่น

ที่พักของเรา (พระเจี๊ยะ) กับท่านพระอาจารย์มั่นไม่ห่างกันมากนัก ท่านอายุ ๗๐ แล้ว ต้องคอยดูแลท่าน ท่านเรียกใช้อะไรจะได้ยินได้ง่าย ในตอนเย็น ๆ หลังจากทำข้อวัตรปฏิบัติเสร็จ มีปัญหาธรรมอันใดขัดข้องจะนำไปถามท่านเสมอ เราเคยเข้าไปที่พักท่านที่โนนนิเวศน์ ไปถามปัญหาธรรมกับท่านพระอาจารย์มั่นอันหนึ่งก็มาเล่าสู่กันฟัง

สมัยอยู่กับท่าน ถามว่า “ครูบาจารย์...ครับ พระอริยะเจ้าทั้งหลายที่ท่านพ้นจากอาสวะกิเลสไปแล้วอย่างนั้น เข้าสมาธิทีเดียวจะได้หรือไม่”

ท่านตอบว่า “เออ.... ดูแต่พระพุทธรูปเจ้าเป็นต้น เวลาก่อนที่จะเข้านิพพานอย่างนี้ ก็ต้องเข้าตั้งแต่ปฐมฌาน ตั้งแต่รูปฌาน จนถึงอรุณฌาน เข้าไปโดยลำดับ”

กุฏิท่านพระอาจารย์มั่น
ที่วัดป่าโนนนิเวศน์ (ปรับปรุงใหม่)

หลวงปู่เจี๊ยะพิจารณาธรรม

“ทำไมท่านว่าอย่างนั้นหนอ” เราก็นำมาพิจารณา เนี่ยก็น่าคิด น่าตรึกตรอง เพราะขั้นต้นของหัวใจของคนเรานั้น มันต้องมีอารมณ์เป็นสิ่งที่เกื้อกูลอุดหนุน ให้กระสับกระส่ายไปในบางสิ่งบางอย่าง กระทบทางหู ทางตา ทางใจ เข้ามารบกวนอยู่ เพราะฉะนั้น ขั้นต้นก็จำเป็นที่สุด จำเป็นจะต้องชำระให้ใจนั้นเข้าไปอยู่ในจุดใดจุดหนึ่ง ให้ถึงจุดอันนั้นแล้ว ใจมันก็เกิดความสงบ นิรวณห์ทั้งหลายก็ดับไปจากใจเรา ใจนั้นก็เป็นที่ปกติ เป็นหนึ่งอยู่จำเพาะอย่างนั้นเบื้องต้น อันนี้เองเป็นต้นเหตุให้เข้าใจของการบำเพ็ญสมาธิ ผู้ปฏิบัติก็จำเป็นจะต้องเน้นแนวทางให้ถูกทาง จึงเรียกว่าสมกับเป็นนักกรรมฐาน ถ้าเราไม่เน้นทางให้ถูก ลักแต่ว่ากระทำไปโดยไม่ตรึกตรอง ไม่พินิจพิจารณา ใครครวญ ลื่นไปวันหนึ่งคืนหนึ่ง หลาย ๆ วัน หลาย ๆ เดือน หลาย ๆ ปีอย่างนี้ ลื่นไปโดยเปล่าประโยชน์ การบำเพ็ญนั้นไม่ค่อยได้เกิดประโยชน์กับเรากับชีวิตของเราที่ห่มทะเลสาบมา จากกิจการบ้านเรือน สละโลก สละสงสารมาอย่างนี้ แล้วควรจะห่มเทศวิธจิตด้านจิตใจ ให้เป็นสิ่งสำคัญกับชีวิตของเรา สมกับความมุ่งมาดปรารถนา เราเข้ามาเพื่อต้องการขจัดทุกข์ของหัวใจให้ออกไปจากใจของเรา

เพราะฉะนั้น การเมื่อความดำริอย่างนั้นแล้ว สิ่งอันใดที่เรากระทำไม่เกิดความสงบ เราก็จำเป็นที่จะศึกษาไต่ถาม หรือเพียรพยายามด้วยตัวเองอย่างใดอย่างหนึ่ง มันขัดข้องประการใด อย่างนี้มีครูบาอาจารย์ก็ศึกษาจากท่านเหล่านี้ เป็นต้น

ภาพถ่ายท่านพระอาจารย์มัน
(หลวงปู่เจี๊ยะเป็นพระหนุ่ม
หลบอยู่ด้านขวามือ)

เพราะฉะนั้น การทำใจเข้าสู่ความสงบนี้ก็ประการหนึ่ง เมื่อเข้าสู่ความสงบอย่างนั้น จิตใจที่ปราศจากนิวรณ์ธรรมทั้งหมดแล้วอย่างนั้น ใจนั้นจะเยือกเย็น ใจนั้นจะสุขุม ไม่มีความนึกคิดปรุงแต่งไปในอดีต ถึงอนาคต

แม้ปัจจุบันที่บริกรรมอยู่ก็วางโดยปกติอย่างนั้น ใจปราศจากสิ่งทั้งปวง เต็มไปด้วยความสว่างไสวของใจอย่างนั้น เรียกว่า จัดว่าเป็นสมาธิ เมื่อเราฝึกอย่างนี้จนชำนาญแล้ว ก็จำเป็นต้องใช้การค้นคว้า พินิจพิจารณา นี่เป็นมาตรฐานสำคัญของผู้ปฏิบัติ จำเป็นที่ต้องค้นคว้า อย่างเราก็เคยอธิบายบอกให้ค้นคว้าว่างกาย เพราะฉะนั้นจึงว่า ถ้าไม่ค้นคว้าพิจารณาร่างกาย ก็เรียกว่าพิจารณาเวทนา เมื่อพิจารณาเวทนา ไม่พิจารณาเวทนา ก็พิจารณาจิต เมื่อไม่พิจารณาจิต ก็พิจารณาธรรม ท่านว่าอย่างนั้น แต่ถ้าวางกายเป็นการที่ถอนรากเหง้า ของสัkkายทิฏฐิอันสำคัญอันหนึ่ง เวลาน้อมนึกตั้งแต่เบื้องต้น คือตั้งแต่หัวลงถึงปลายตีนอย่างนี้ ถ้านึกให้ละเอียดลดลงไปแล้วอย่างนั้น ก็ต้องกินเวลาตั้งเป็นเกือบชั่วโมง ก็ต้องเอาอย่างนั้น เมื่อลงไปตั้งถึงที่สุดถึงนิ้วก้อย เบื้องซ้าย เบื้องขวา ที่สุดลงไปแล้ว ก็ต้องทวนกลับขึ้นมา อย่างนั้นตลอด นิ้วก้อยเบื่องซ้าย จนมาถึงนิ้วหัวตลอดถึงเท้าเบื้องขวา แล้วก็ลงไปเท้าขวา ขึ้นมาอย่างนั้นอีก ตลอดเวลาก็ขึ้นมาตามส่วนอวัยวะของหน้าอก ขึ้นเอวนี้ถึงสันหลัง ถึงซี่โครง หน้าอก ถึงกระดูกซี่โครงขึ้นมาอย่างนี้ เรียกว่า อนุโลม ปฏิโลม ถอยเข้าถอยออกของใจ สภาวะบางชนิดของจิตของผู้ที่เป็นใหม่อย่างนั้น

เมื่อน้อมพินิจพิจารณาอย่างนั้น บางทีจะเกิดความเบื่อหน่าย เกิดความสังเวชสลดใจอย่างนั้น ให้น้ำหูนน้ำตาไหล เกิดความสังเวชสลดใจ ว่าเรานี้ก็ต้องแตกตาย โดยไม่มีข้อสงสัยประการใดทั้งปวง ใจในสภาวะอย่างนั้น มันเกิดความสงบแล้ว เมื่อนึกไปแล้วมันก็เป็นเช่นนั้น เป็นธรรมชาติของการประพาสปฏิบัติ แต่ท่านเรียกอย่างหนึ่ง ท่านเรียกว่า ปิติ แต่ลักษณะของปิตีอย่างนี้ ก็เป็นปิติไปเพื่อที่จะคลายซึ่งความเพลิดเพลินของใจนั่นเอง เมื่อใจนั้นสงบเข้าอย่างนั้นแล้ว ก็จำเป็นต้องเกิดปิติ เกิดในสิ่งที่ไม่เคยเป็น มันก็ต้องเป็นขึ้นกับชีวิตอย่างนั้น เมื่อพิจารณาเข้ามากเข้า บางทีระลึกถึงส่วนใดอย่างนี้ ให้หลุดออกไป มันก็หลุด นึกให้ลูกตาหลุด ลูกตาก็เห็นหลุดออกไป แล้วก็เพ่งอยู่อย่างนั้น ก็กำหนดเข้ามาใส่ มันก็ใส่ได้อย่างเก่า กำหนดตาซ้ายออกไป ตาซ้ายก็ออก กำหนดเอาเข้ามาก็เข้า นี่ต้องพิจารณาให้ละเอียด แม้แต่พินมิกี้ชี พินล่าง พินบน มิกี้ชี นึกให้ละเอียดลดลงไป อย่าได้ละเว้น

ยิ่งเกิดปฏิกาคเท่าไร มากเท่าไรแล้ว ก็ยิ่งต้องกำหนดให้ละเอียดลงไป แต่เมื่อเป็นปฏิกาคอย่างนั้น เมื่อเราค้นคว้ามามากเข้ามากเข้า ปฏิกาคนั้นย่อมจะจางลง ความที่ปฏิกาคจางเช่นนั้น เราอย่าเข้าใจว่าสมาธิเสื่อม ลักษณะของปฏิกาคเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างนั้น เมื่อพิจารณาให้มากให้ละเอียดลดลงไปแล้ว ใจจะอยู่กับลำดับที่พิจารณาอยู่อย่างนั้นตลอดเวลา อย่างนี้อ่าเข้าใจว่าปฏิกาคเสื่อม ปฏิกาคนั้น เสื่อมไปจริง หายไปจริง เพราะมันเกิดปัญญา เมื่อเกิดปัญญาอย่างนั้น ละเอียดลอมมากเข้ามากเข้า ปฏิกาคนั้นก็จางไปไม่ปรากฏ ผู้ที่เป็นอย่างนั้นอย่าเข้าใจว่าสมาธิเสื่อม

ถ้าเราลังเกต ดูให้เที่ยงแท้ของใจที่พิจารณาอยู่อย่างนั้น มันจะเป็นหนึ่งไม่วิ่งไปในที่ใดทั้งหมดเลย อยู่เฉยๆกาย อันนี้อันเดียวตลอดเวลาที่เรานึกอย่างนั้น อย่างนี้ เพิ่งเข้าใจว่าเป็นแนวสมาธิอันที่จะหนีจากทุกข์ แนวทางเรียกว่ามัคโค ที่จะออกจากทุกข์ของใจ ใจในขณะนั้นไม่มีอารมณ์เข้ามากวัดแกว่ง มาแก่งแย่งกับใจที่พิจารณาอยู่อย่างนั้นตลอดเวลา เมื่อพิจารณามากเข้าเมื่อเห็นเหนื่อยพอสมควร เป็นเวลาตั้งชั่วโมงสองชั่วโมง อย่างนี้เราก็กอຍจิตเข้ามาพักพอสมควรก็กอຍจิตกลับมาพิจารณาอีกอย่างนั้น

เมื่อเห็นว่าจิตมีกำลังดีแล้ว ก็ค้นลงไปให้ตลอดเวลา บางทีหนึ่งอย่างนั้นให้ตลอดทั้งคืนก็ทำได้ ไม่มีความเหน็ดเหนื่อยเมื่อยล้า กำลังของใจที่ปล่อยวางขั้นทั้งหมด หรือเรียกว่า อารมณ์ทั้งหมดนั้น มันประกอบไปด้วยความเพลิดเพลิดในขณะพิจารณาอย่างนั้น เรียกว่าปัญญาอันแท้จริง ที่จะเกิดกับใจของผู้ที่ปฏิบัติอันนั้น อย่าเข้าใจว่าสมาธิ หรือเรียกว่า ปฏิภาณนั้นเสื่อม นี่ต้องเข้าใจอย่างนั้น

ความเป็นเช่นนั้น เพราะใจที่ดำเนินไปพิจารณาอย่างนั้น ท่านเรียกว่า เป็นลักษณะของปัญญากับสติเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันคั่นกันถึงส่วนต่างๆ อยู่อย่างนั้น ใจไม่พะวักพะวนไปกับสิ่งใดทั้งหมด นึกตั้งแต่เบื้องบน ตั้งแต่ ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง ตลอดร่างกายไปจนถึงปลายเท้าขึ้นมาตลอดเวลาอยู่อย่างนั้น แล้วก็ทวนขึ้นมาอีก มาถึงเบื้องบน ลงจากเบื้องบนไปหาเบื้องล่าง เอาอยู่อย่างนั้น หนึ่ง ๓-๔ ชั่วโมง ไม่มีการเหน็ดการเหนื่อย เมื่อยล้า สบายที่สุดของชีวิตที่เราเข้ามาบำเพ็ญพรตธรรมจรรย์

เพราะฉะนั้นจะต้องตั้งใจอย่าไปเพลิดเพลิดกับสิ่งหนึ่งสิ่งใด เมื่อเป็นเช่นนั้นแล้ว อย่าคุยมาก อย่าไปอวดมาก แต่อันนี้จะมีทิวิมานะอันแฝงเงื่อนเข้ามาอยู่ในหัวใจของบุคคลผู้เป็นเช่นนั้น ลำคัญว่าตัวฉันดี ตัวฉันประเสริฐ ตัวฉันไม่มีใครสู้ได้ อันนี้ต้องระวังไว้ อย่าเพลิดเพลิดกับสิ่งเหล่านั้น เพราะสภาวะอย่างนี้ ความคิดเมื่อพิจารณาอย่างนั้นแล้ว ความคิดเห็นในบางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้น ต้องระมัดระวัง เมื่อในบางสิ่งบางอย่างเกิดขึ้นเช่นนั้น ต้องพยายามเข้าไปค้นกาย พิจารณากายของตัวอย่างเดิม อย่าไปยุ่งอย่างอื่น อย่าไปคิดเรื่องโลก เรื่องสงสาร เพลิดเพลิดในการเทศน์ การวาทะอะไรทั้งหมด ต้องให้เข้าใจอย่างนั้น ต้องทวนกลับเข้าไป ค้นคว้าอย่างเดิมอย่างนั้น

อันนี้เป็นหลักสำคัญ มันมีสิ่งแว่วๆ เข้ามาในหู เพราะฉะนั้นต้องเตือนเล็กน้อย เพราะฉะนั้นขอให้ตั้งอกตั้งใจให้เต็มที่ลงไป ในระดับของใจกำลังดีอย่างนี้แล้ว ขอให้ตั้งใจเต็มที่ลงไปเถิด ผลที่จะได้รับคือ ความสงบของใจ

ศาลาการเปรียญ และ
วิหารท่านพระอาจารย์มั่น
ที่วัดป่าโนนนิเวศน์

พระอุโบสถวัดโนนนิเวศน์ปัจจุบัน
สมัยนั้นยังไม่มี

เมื่อค้นคว้าพินิจพิจารณาใจลงไปกายลงไปเท่าไร ใจนั้นยิ่งเกิดความสะดวกทุกทุกนาที่ ทั้งวันทั้งคืน ยืนเดินนั่งนอน จะเกิดแต่ความสะดวกของใจอยู่อย่างนั้น เพราะฉะนั้นอย่าได้นอกวิธินอกรอยไปเล่น พิธีต่าง ๆ นานา ให้พิจารณาร่างกายของเรา ให้ตัดส่วนหยาบส่วนละเอียดของกายออกให้มาก เมื่อ จะเห็นหรือไม่เห็นไม่ต้องวิตก เมื่อส่วนปัญญาที่ละเอียดมากเข้าเท่าไรแล้วอย่างนั้น ปฏิภาณนั้นจะ ดับไปทันที แต่อย่าวิตกว่าสมาธิเสื่อม การพินิจพิจารณาอยู่อย่างนั้นเอง เป็นเหตุให้เจริญขององค์ ปัญญาวิปัสสนานั้น

การปฏิบัติของเราจากป่าช้าโนนนิเวศน์จนถึงหนองน้ำเค็มบรรลุถึงผลอันน่าพึงใจ ไม่เสียตาย อาลัยทุกสิ่งในโลก คำสอนของพระศาสดาประจักษ์ใจ หายสงสัย ลังเลเคลือบแคลงในพระธรรม คำสอนของพระพุทธเจ้า ชาบซึ่งในพระคุณของท่านพระอาจารย์มั่นที่สั่งสอนอบรมมา

การที่เราได้อยู่ปฏิบัติพระผู้ทรงคุณเช่นนี้ เป็นความโชคดีเหลือหลาย เราจะได้รู้ในสิ่งที่เราไม่รู้ แต่ละวันจะมีผู้เข้ามาเกี่ยวข้องกับท่านทั้งด้านภายนอกและภายในมาก ตาต้องดูท่านตลอดอย่าให้ คลาดเคลื่อน หูต้องฟังท่านตลอดไม่ว่าท่านจะพูดค่อยหรือแรง ใจต้องคิดตลอด ปัญญาอย่าอยู่หนึ่ง เหนย ถ้าไม่รวดเร็วดังนี้ก็จะไม่สามารถอยู่กับท่านได้

รุดงค์จากอุดรถึงสกลนคร

ท่านพักจำพรรษาที่วัดโนนนิเวศน์ จังหวัดอุดรธานี เป็นเวลา ๒ พรรษา นับแต่จังหวัดเชียงใหม่มา พอออกพรรษาปีที่ ๒ แล้ว คณะศรัทธาทางจังหวัดสกลนครมี คุณแม่หนุ่ม ชูวานนท์ เป็นต้น ซึ่งเคยเป็นลูกศิษย์เก่าแก่ของท่าน พร้อมกันมาอาราธนาให้ท่านให้ไปโปรดทางจังหวัดสกลนครซึ่งท่านเคยอยู่มาก่อน ท่านยินดียรับอาราธนา คณะศรัทธาทั้งหลายต่างมีความยินดี พร้อมกันอาราธมา รับท่านไปที่จังหวัดสกลนคร

ในปลายปี พ.ศ. ๒๔๘๔ เราได้เดินทางติดตามท่านพระอาจารย์มั่นไปพักที่วัดป่าสุทธาวาส จังหวัดสกลนครด้วย ฉะนั้นในระยะ ๓ ปีนี้เราเป็นพระอุปัชฌาย์ประจำ

เมื่อเดินทางถึงสกลนครและพักอยู่ที่วัดป่าสุทธาวาสได้ ๒-๓ วัน หลวงปู่เสาร์ กนตสีโลก็มีจดหมายมาเชิญท่านพระอาจารย์มั่น เนื่องจากหลวงปู่เสาร์ป่วยหนัก ท่านพระอาจารย์มั่นจึงมอบหมายให้เราเดินทางไปอุบลฯ แทน เพื่อดูแลอุปัชฌาย์ในอาการป่วยของหลวงปู่เสาร์และกราบเรียนตามที่ท่านพระอาจารย์มั่นสั่งมา เราจึงออกเดินทางโดยรถยนต์ไปยังจังหวัดอุบลราชธานี และเดินเท้าไปพบกับหลวงปู่เสาร์ ที่วัดดอนธาตุ อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี

วัดดอนธาตุ บ้านทรายมูล อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี

อุปัชฌาย์หลวงปู่เสาร์

ก่อนหน้าที่เราจะมาถึงวัดดอนธาตุนั้น มีอยู่วันหนึ่งตอนบ่ายหลวงปู่เสาร์นั่งสมาธิอยู่ใต้โคนต้นยางใหญ่ พอถึงขณะนั้น มีเหยี่ยวตัวหนึ่งได้บินโฉบไปโฉบมาเพื่อหาเหยื่อ จะด้วยกรรมแต่ปางใดของท่านไม่อาจทราบได้ เหยี่ยวได้บินมาโฉบเอารังผึ้ง ซึ่งอยู่บนต้นไม้ที่หลวงปู่เสาร์นั่งอยู่พอดี รวงผึ้งนั้นได้ขาดตกลงมาด้านข้างๆ กับที่หลวงปู่เสาร์นั่งอยู่ ผึ้งได้รุมกันต่อยท่านหลายตัว จนท่านถึงกับต้องเข้าไปในมุ้งกลด พวกมันจึงพากันหนีไป จากเหตุการณ์ที่ผึ้งต่อยนั้นมา ทำให้หลวงปู่เสาร์ป่วยกระออดกระแอดมาโดยตลอด

เมื่อมาถึงวัดดอนธาตุได้ ๒-๓ วัน หลวงปู่เสาร์ท่านอาการหนักขึ้นโดยลำดับ เราอยู่ปฏิบัติท่านจนกระทั่งหายเป็นปกติดีแล้ว

คุณแม่หนุ่ม ชูวานนท์ โยม
อุปัชฌาย์ท่านพระอาจารย์
มั่น ที่จังหวัดสกลนคร

พระอาจารย์เสาร์ กนตสีโล
บูรพาจารย์พระฝ่ายกรรมฐาน

๑	๒
๓	๔
๕	
๖	

๑. พระประธานในศาลา
๒. กุฏิของหลวงปู่เสาร์
๓. ทางเดินจรมของหลวงปู่เสาร์
๔. ศาลาวัดดอนธาตุ
- ๕-๖. แม่น้ำมูลหน้าวัดดอนธาตุ

วัดดอนธาตุ บ้านทรายมูล อำเภอพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี เนื้อที่ราวๆ ๑๓๐ ไร่ มีแม่น้ำมูลล้อมรอบเป็นเกาะอยู่กลางน้ำ เป็นวัดที่หลวงปู่เสาร์มาสร้างเป็นองค์แรก แต่ก่อนบางส่วนของบริเวณที่วัดเป็นทุ่งนาชาวบ้าน เมื่อหลวงปู่เสาร์ท่านมาภาวนา ญาติโยมเกิดความเลื่อมใสจึงถวายเป็นที่วัด บริเวณเกาะกลางแม่น้ำมูลนี้จึงเป็นที่วัดทั้งหมด

เดิมเขาเรียกกันว่า ดอนทาก เพราะมีตัวทากเยอะ เป็นป่าดิบชื้น ชาวบ้านเข้ามาหาของป่าถูกตัวทากกัด มีตัวทากยั้วเยี้ยเต็มไปหมด ชาวบ้านจึงเรียกเพี้ยน จากดอนทากกลายเป็นดอนธาตุ อาจจะเป็นเพราะหลวงปู่เสาร์ท่านเข้ามาอยู่ด้วย เขาจึงเรียกว่าดอนธาตุ

ตอนที่เรา (พระเจี๊ยะ) มาหาหลวงปู่เสาร์ ท่านอยู่ที่นั่นท่านไม่ค่อยเทศน์นักหรอก มีอยู่ครั้งหนึ่งเมื่อเข้าหาท่าน ดูแลท่านเรื่องอาพาธ เมื่อท่านหายป่วยร่างกายมีเรี่ยวแรง ญาติโยมขอฟังเทศน์ท่านว่า

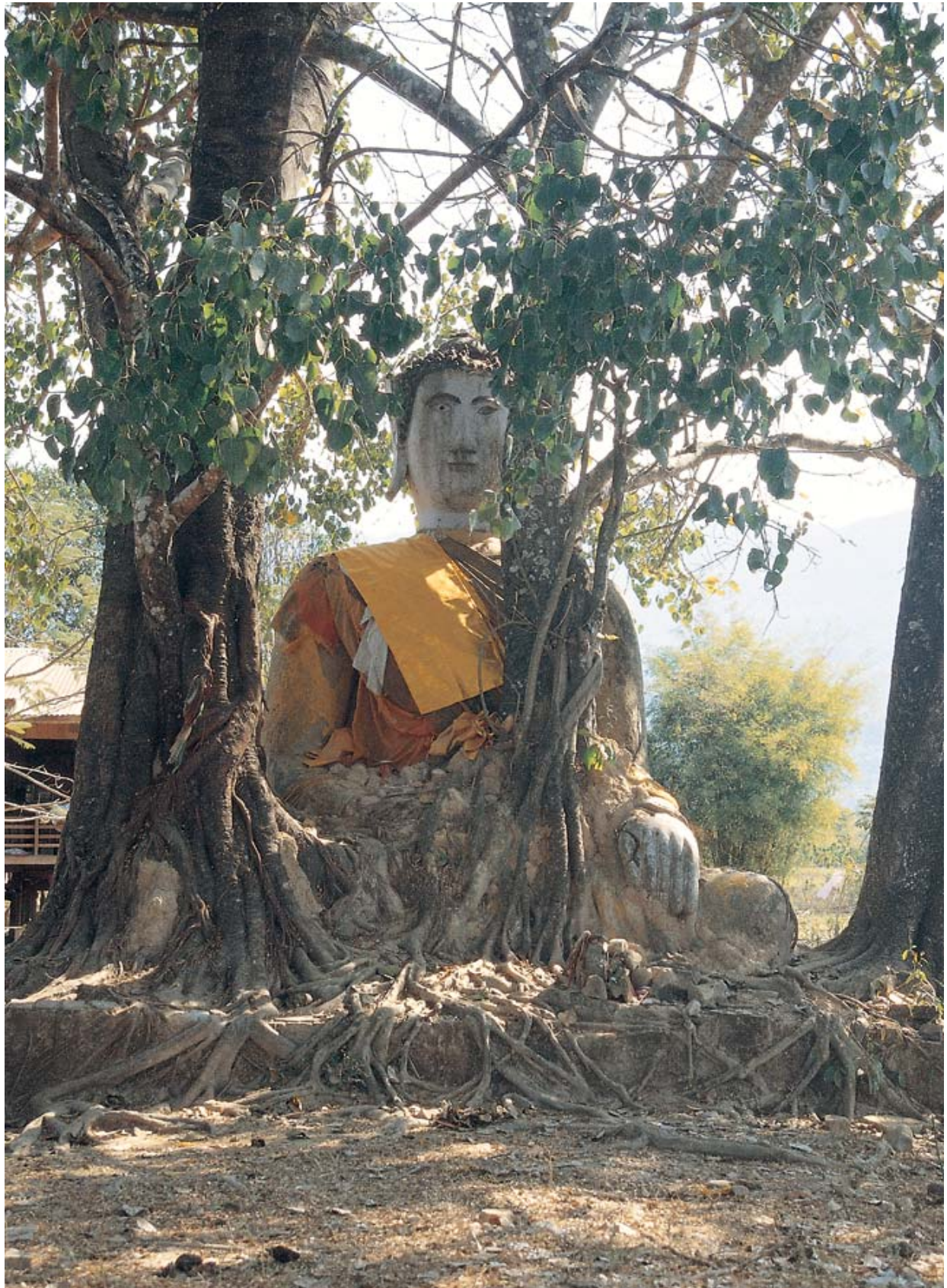
“หลวงปู่เทศน์ให้ฟังหน่อยพวกชะน้อ (ฉัน) อยากฟังธรรม” โยมที่มาถวายภัตตาหารเช้าเขานิมนต์ให้เทศน์หลังจากท่านฉันเสร็จ

“ทำให้ดู มันยังไม่ดู ปฏิบัติให้ดูอยู่ทุกวันมันยังไม่ปฏิบัติตาม เทศน์ให้ฟังมันจะฟังหรือ? พวกเจ้าข้อยเห็ดให้เบิ๊งยังบ่อเบิ๊ง เทศน์ให้พวกหมูเจ้าฟัง หมูเจ้าสิฟังๆ” เมื่อหลวงปู่เสาร์พูดเสร็จ ท่านก็จะสั่งให้พระอาจารย์ดี จนนโน ผู้เป็นลูกศิษย์ที่หนึ่งเป็นลำดับต่อจากท่านไปเป็นองค์เทศน์ ท่านปกติเป็นพระพูดน้อยต่อมาก” ส่วนมากท่านทำให้ดู เพราะท่านมีคติว่า **“เขาสีเชื่อความดีที่เขาเห็ด หลายกว่าคำเฝ้าที่เขาสอน”** (เขาจะเชื่อในสิ่งที่เราทำมากกว่าจะเชื่อในสิ่งที่เราพูด)

พระอาจารย์ดี จนนโน

พระพุทธรูปที่ประเทศลาว ระหว่างทางไป
ห้วยสาหัวที่หลวงปู่เจี๊ยะไปรู้ดงค์(ปี ๒๕๔๕)

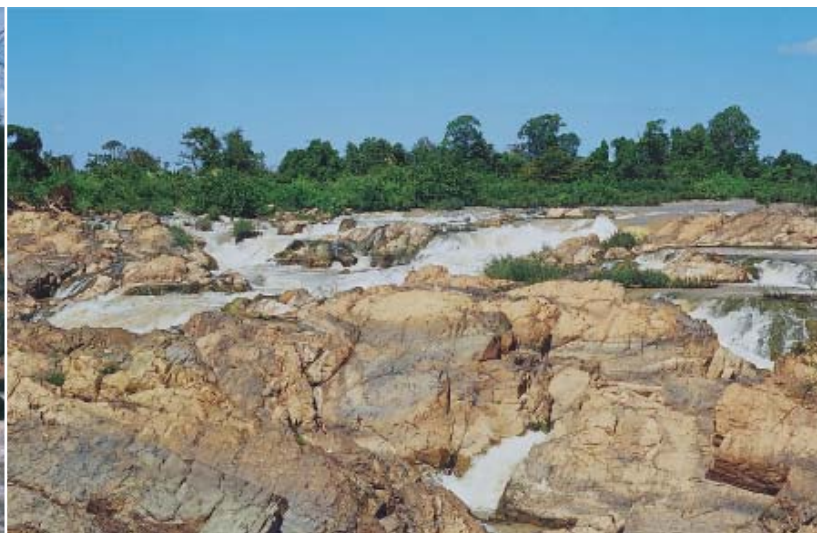
รุดงค์ประเทศลาว

หลังจากหลวงปู่เสาร์ท่านหายจากอาพาธแล้ว ธาตุจันทร์กระปรี้กระเปร่า ท่านจึงเดินทางไปทำบุญอุทิศให้ท่านแด่ผู้เป็นอุปัชฌาย์ของท่านซึ่งอยู่ที่หลี่ผี ประเทศลาว (ตามปกติหลวงปู่เสาร์จะชอบออกรุดงค์ลงไปทางใต้จนจรดปากคักดี หลี่ผี ปากเซ ผังประเทศลาว แล้วก็ย้อนกลับมาจำพรรษาที่วัดดอนธาตุเป็นประจำทุกปี)

หลวงปู่เสาร์เดินทางล่วงหน้าไปประเทศลาวก่อน เราจึงเดินรุดงค์ติดตามไปที่หลัง ความจริงแล้วเราจะไม่รุดงค์ติดตามท่านไปจำปากคักดี ประเทศลาว ตั้งใจว่าจะกลับสกลนครไปหาท่านพระอาจารย์มั่นที่บ้านโคกก่อนเลยก็ได้แต่เมื่อมานึกถึงคำสั่งของท่านพระอาจารย์มั่นก็ให้หวงรู้สึกประหลาด ๆ อยู่ในใจว่า “เจี๊ยะเอ๊ย... ดูแลหลวงปู่เสาร์แทนผมให้ดีนะ ถึงการป่วยอาพาธของท่านจะหายก็อย่าได้ไว้วางใจเป็นอันขาด” เมื่อเป็นดังนี้เราจึงจำเป็นต้องเดินรุดงค์ติดตามหลวงปู่เสาร์ไปประเทศลาว เพราะมีความมั่นใจในความรู้พิเศษของท่านพระอาจารย์มั่นว่า “ท่านต้องทราบเหตุการณ์ล่วงหน้าในเรื่องอย่างใดอย่างหนึ่งเป็นแน่นอน จึงกำชับให้เราดูแลหลวงปู่เสาร์เป็นอย่างดี” ท่านเห็นว่า “อย่าได้ไว้วางใจ” เหมือนกับท่านบอกเป็นนัย ๆ แต่ท่านไม่พูดตรง ๆ จะเป็นการทำนายครูบาอาจารย์ ท่านพระอาจารย์มั่นท่านเคารพรักหลวงปู่เสาร์มาก

ขณะหลวงปู่เสาร์เดินทางล่วงหน้าไปประเทศลาว นครจำปากคักดีก่อนแล้ว ทางฝ่ายเรา (พระเจี๊ยะ) และพระเพ็งผู้เป็นหลานของท่าน ครูบาแก้ว ครูบาเนียม และเถร กับผ้าขาวก็ออกเดินทางด้วยเท้าจากดอนธาตุ มุ่งไปยังเขตสุวรรณคีรี ริมแม่น้ำโขง ซึ่งใกล้กับปากแม่น้ำมูล ซึ่งเชื่อมต่อกับแม่น้ำโขง เราได้พาหมู่คณะพักค้างคืนที่บนภูเขาคีรี ต่อมาได้มีผู้มานิมนต์ให้ไปพักอยู่ที่ใกล้ ๆ กับแม่น้ำโขง เป็นที่มีป่าใหญ่มาก มีสัตว์นานาชนิด เช่น ช้าง เสือ หมู และในน้ำยังมีปลาโลมาน้ำจืดเสียงร้องดังเหมือนเสียงวัว อีกทั้งสถานที่นั้นยังเป็นสถานที่ที่ชาวบ้านเกรงกลัวมาก เพราะใครจะไปตัดไม้ไม่ได้ หากตัดต้นไม้ก็จะมีอันเป็นไปคือเจ็บไข้ได้ป่วย

หลี่ผี ที่ประเทศลาว

ในป่านั้นมีไม้ยางใหญ่ๆ เขาทำเป็นตะท้าวดักเสือ เมื่อเสือผ่านลอดเข้ามา ตะท้าวก็จะหล่นมาทาบเสื้ตาย เราไม่รู้ไปยกเอาไม้ออก ต้นไม้ก็มาแทงเอาขา ต้องเอาน้ำมันมาทา เดินไม่ได้ตั้งนาน เจ็บปวดมากไม่รู้ว่าเขาทำดักเสือ

เราพาหมู่คณะปฏิบัติพักอยู่ที่ป่าดงใหญ่นี้ได้ไม่นานนัก ได้นำคณะชุดงัดไป ยังนครจำปาศักดิ์ตามคำนิมนต์ของโยมคำตัน ในระหว่างนั่งเรือไปนครจำปาศักดิ์ แล้วมุ่งตรงไปทางปากเซ-ปากซัน ปีนั้นน้ำเยอะเชี่ยวกรากมาก ล่องเรือไปตาม กระแสน้ำ เรือมันจึงแล่นเร็วพอไปถึงตรงสะดือน้ำใหญ่ บังคับเรือไว้ไม่อยู่ เรือ หมุนตัวๆ บิดๆ ژی้ มันหมุนตัวยี่สิบรอบมั้ง วู้อๆ ถ้าเป็นเรือใหญ่มันก็ หมุนลักเตี้ยวก็ไปได้ แต่เราไปเรือพายเล็กๆ ถึงตรงสะดือน้ำก็หมุนคว้างคว้าง เราก็ตะโกนบอกสั่งให้พวกฝีพายช่วยกันจัดเรือออกไปอีกด้านเราต้องใช้ไม้พาย ช่วยจัด จึงหลุดออกมาได้ ไม่งั้นตาย คนตายแยะตรงนี้ มันดูดลงไปตาย ถ้าเกิดล่มขึ้นมาเราอาจจะไม่ตาย เพราะเรารวายน้ำเก่ง แต่มันต้องเอาจิวรอก ถ้าเอาออกไม่ทันก็ตายเหมือนกัน มันเป็นสะดือน้ำ หมุนวนน่ากลัว

วัดอำมาตย์ นครจำปาศักดิ์

เมื่อเรือเทียบฝั่งเราได้พาพระเถรทั้งหมดไปพักยังวัดอำมาตย์ นครจำปาศักดิ์ มุ่งเพื่อจะไปให้ทันหลวงปู่เสาร์ แต่ตลาดกัน หลวงปู่เสาร์ได้ชุดงัดไปที่ หลี่ฝีก่อน

พักที่วัดอำมาตย์พอสมควรแล้ว ต่อจากนั้นได้ชุดงัดต่อไปที่ห้วยสาหัว เขต นครจำปาศักดิ์ ห่างตัวเมืองราว ๑๐ กว่ากิโลเมตร พักอยู่ที่นี้ราว ๔ เดือน เป็นหมู่บ้านที่มีผู้อยู่อาศัยราว ๑๘ หลังคาเรือน ในการชุดงัดครั้งนี้ เราพักอยู่กับพระเพ็งสององค์เพียงเท่านั้น

วัดอำมาตย์ นครจำปาศักดิ์
ประเทศลาวในปัจจุบัน

หลวงปู่เสาร์มรณภาพ

ในกาลต่อมา พระครูเม้าวัดอำมาตย์ ให้คนถือจดหมายมาบอกให้ทราบ ว่าหลวงปู่เสาร์ป่วยหนักและท่านกำลังจะเดินทางมาโดยทางเรือ มาถึงนคร จำปาศักดิ์ ประมาณ ๕ โมงเย็น ให้เรากับพระเพ็งผู้เป็นหลานของหลวงปู่เสาร์ มารอรับท่านหลวงปู่เสาร์ เรือของท่านหลวงปู่เสาร์จะมาถึงนครจำปาศักดิ์ ประมาณ ๕ โมงเย็น

๑. ทำน้ำทางขึ้นวัดอำมาตย์
๒. พระพุทธรูปในโบสถ์ (อังสะสี่สั้ม) ที่หลวงปู่เสาร์ กราบก่อนมรณภาพ
๓. โบสถ์ไม้ (เดิม) วัดอำมาตย์ ซึ่งหลวงปู่เสาร์กราบก่อนมรณภาพ ปัจจุบันรื้อแล้ว และก่อสร้างหลังใหม่

เมื่อเรือของหลวงปู่เสาร์มาถึง เราพร้อมกับพระเพ็งก็ลงไปรับท่านในเรือ พบว่าหลวงปู่เสาร์ท่านมีอาการหนักมาก จึงจัดเปลหามเข้าไปในวัดอำมาตย์ พาท่านเข้าไปในอุโบสถที่ทำด้วยไม้ ท่านก็ทำกิริยาให้ประคองท่านขึ้นกราบพระ เราทั้งสองก็ประคองท่านขึ้นเพื่อกราบพระ

เมื่อกราบลงครั้งที่สาม ลึงเกตเห็นท่านกราบนานผิดปกติจึงจับชีพจรดู จึงรู้ว่าชีพจรไม่ทำงาน พระทั้งหลายที่อยู่ในพระอุโบสถก็ว่า

“หลวงปู่เสาร์มรณภาพแล้วๆ” เราจึงตะโกนพูดขึ้นว่า

“ปู่ยังไม่มรณภาพ ตอนนี้ปู่เข้าสมาธิอยู่ ใครไม่รู้เรื่องอย่าเข้ามายุ่ง”

โฉนดวัดอำมาตย์ ที่นคร
จำปาศักดิ์ ออกในปี พ.ศ.
๒๔๓๑ ซึ่งเดิมเป็นส่วน
หนึ่งของอาณาจักรสยาม

พระอาจารย์ทอง อโศโก

จึงพยุ่งท่านจากอริยาบถนั่งเป็นอิริยาบถนอน แต่ทำได้ยาก เพราะท่านมีอาการจะดับขันธอยู่แล้ว ขณะที่พยุ่งให้ท่านนอนลงนั้น ลังเกตเห็นมีพระเถรนั่งร้องไห้อยู่หลายรูป เราจึงไล่พระเถรเหล่านั้นออกไป เมื่อหลวงปู่เสาร์เข้าสู่อริยาบถนอน ท่านก็หายใจยาวๆ ๓ ครั้ง แล้วท่านก็ถึงแก่กาลกิริยาโดยสงบ เมื่อเวลา ๑๗.๓๐ น. วันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๘๕ (สิริอายุรวม ๘๓ ปี)

เราจึงได้จัดเรื่องงานศพทุกอย่างสุดความสามารถ ให้สมกับหน้าที่ที่ท่านพระอาจารย์มั่นไว้ใจและมอบหมาย จัดแจงทุกอย่างที่เห็นว่าเป็นสิ่งที่สมควรทำ ส่งโทรเลขไปบอกคุณวิจิตที่จังหวัดอุบลราชธานี และหาครกใหญ่ๆ มารองตำถ่าน เราถอดอังสะเหน็บเตี้ยว หาไม้ใหญ่ๆ มา ยกตำๆ ตัวนี้ดำหมด ตำถ่านใส่โถงท่าน เราตำเองทั้งหมด ถ่านนี้ใส่รองพื้นโถงเพื่อดูดุน้ำเหลืองไม่ให้เหม็น วางถ่านรองพื้นโถงเสร็จแล้ว เอาผ้าขาวปูทับอีกทีหนึ่ง ถ่านต้องเลือก อย่าเอาที่แตกๆ เวลาปูลงที่พื้นโถงให้ถ่านสูงประมาณ ๑ คืบ ใช้ถ่านประมาณ ๒ กระสอบก็เพียงพอ

เมื่อตำถ่านเสร็จแล้วตัวดำหมดเลย เราลงโดดน้ำโขงตูม...ตูม... เราเป็นคนแข็งแรง ทำอะไรคนอื่นทำไม่ทัน เมื่อเอาถ่านรอง ผ้าขาวปู ก็เอาศพท่านวางให้เรียบร้อย แล้วขอขมา ตั้งศพไว้ระยะหนึ่งให้ชาวจำปาศักดิ์มาสักการะบูชา เมื่อเห็นสมควรจึงนำศพท่านลงเรือกลับอุบลฯ ข้ามฝั่งโขงแล้วต่อมาคุณวิจิต โกศลวิทย์ ซึ่งเป็นลูกศิษย์ท่านกับพระเถระมีพระอาจารย์ทอง เป็นต้น และญาติโยมชาวจังหวัดอุบลฯ จึงได้จัดขบวนรถยนต์ไปรับศพท่านกลับมายังจังหวัดอุบลราชธานี

ส่วนเราเมื่อนำศพหลวงปู่เสาร์ลงเรือกลับอุบลฯ แล้ว เราจึงเดินชุดงค์จากประเทศลาวเข้าทางจังหวัดอุบลราชธานี อำนาจเจริญ มาพักที่วัดพระอาจารย์ทอง อโศโก ศิษย์ผู้ใหญ่ของหลวงปู่เสาร์เดินต่อมาทางนครพนม สกลนคร เพื่อร่วมจำพรรษากับท่านพระอาจารย์มั่น และกราบเรียนเรื่องการมรณภาพของหลวงปู่เสาร์ให้ท่านพระอาจารย์มั่นทราบ